

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва та бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Глухан Христина Орестівна
ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ: СТАН, СТРУКТУРА І
ПОРЯДОК РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок
Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФМСзчм-21
Х.О. Глухан

_____ (підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент Бугель Ю.В.

_____ (підпис)

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту
«__» _____ 2024р.

Зав. кафедри Л.В. Дерманська

Чортків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ.....	5
1.1. Сутність і структура фінансових ресурсів банку.....	5
1.2. Система управління банківськими фінансовими ресурсами.....	11
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ УКРАЇНИ.....	21
2.1. Аналітична оцінка сучасного стану розвитку банківського бізнесу в Україні	21
2.2. Аналіз фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк».....	37
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	45
3.1. Основні проблеми у діяльності українських банків при формуванні ресурсної бази	45
3.2. Потенційні шляхи підвищення рівня ресурсної бази банків України	57
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах функціонування фінансового ринку України важливо, щоб банківська система продовжувала стабільно працювати, оскільки проблеми у її діяльності можуть суттєво вплинути на економіку країни. Залучення фінансових ресурсів є важливим аспектом конкурентоспроможності банків, і в умовах періодичних потрясінь на фінансовому ринку це може стати вирішальним фактором для забезпечення їх фінансової стійкості.

Теоретичні та практичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів банків були розглянуті в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як В. Алексійчук, М. Алексеєнко, С. Барановський, О. Васюренко, а також міжнародних експертів на кшталт Р. Коттера та Ф. Форда.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, деякі питання формування та використання фінансових ресурсів потребують подальшого вивчення, особливо в умовах воєнного стану та фінансової нестабільності.

Метою дослідження є оцінка ефективності та динаміки формування ресурсної бази банків в Україні, аналіз чинників, що впливають на її структуру та стабільність.

Завдання:

- дослідити теоретичні основи формування ресурсної бази банків;
- описати систему управління банківськими фінансовими ресурсами;
- виконати аналітичну оцінку сучасного стану розвитку банківського бізнесу в Україні;
- здійснити аналіз фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк»;
- окреслити основні проблеми у діяльності українських банків при формуванні ресурсної бази;
- запропонувати потенційні шляхи підвищення рівня ресурсної бази банків України.

Об'єктом дослідження є ресурси, що використовуються банківськими установами України для забезпечення їх функціонування.

Предметом дослідження є процес формування ресурсної бази банків в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися методи теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу, а також графічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у роботі здійснено комплексний аналіз формування ресурсної бази банків України, зокрема стану, структури та регулювання цих процесів в умовах сучасних економічних викликів.

Отримані результати мають **практичне значення** у тому, що вони можуть бути використані для вдосконалення механізмів регулювання фінансових ресурсів банків в Україні, сприяючи підвищенню їх стабільності та конкурентоспроможності в умовах змінюваного фінансового середовища.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження опубліковані у збірнику тез XIV та XV студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України».

Інформаційну основу кваліфікаційної роботи становлять чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють аспекти формування фінансових ресурсів банків, офіційні аналітичні матеріали НБУ, фінансова звітність, монографії, статті з періодичних видань, підручники, матеріали наукових конференцій та інформація з офіційних інтернет-ресурсів, присвячених проблемам фінансових ресурсів банків.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 66 сторінок, які містять 10 таблиць, 1 рисунок та список використаних джерел, який нараховує 61 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ

1.1. Сутність і структура фінансових ресурсів банку

В умовах інтеграції у світову економіку банківська система відіграє ключову роль у розвитку економіки та підвищенні її конкурентоспроможності. Як основні фінансові посередники, банки забезпечують рух фінансових ресурсів між регіонами, галузями та суб'єктами господарювання, задовольняючи їхні потреби у доступі до грошових коштів. Збалансованість і належний обсяг фінансових ресурсів є визначальними для прибутковості банків, підтримання їхньої ліквідності та зміцнення довіри учасників фінансового ринку.

Збільшення фінансових ресурсів розширює можливості банків щодо задоволення як поточних, так і інвестиційних потреб бізнесу та населення. У контексті прискореного зростання виробництва та обмеженого розвитку фондового ринку попит на банківське кредитування залишається значним, що вимагає збільшення фінансових ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, неефективність виробництва, низький рівень життя населення та відсутність довіри до банківської системи ускладнюють вирішення цієї проблеми. Таким чином, питання мобілізації та ефективного розміщення фінансових ресурсів для банків в Україні є надзвичайно актуальним [55].

Аналіз досліджень у цій сфері свідчить про відсутність єдиного визначення сутності фінансових ресурсів банків, що зумовлено їхньою структурною різноманітністю. У широкому розумінні, банківські ресурси включають всі доступні ресурси, які можуть бути мобілізовані в певний період без створення загроз для стабільності грошового ринку, з метою фінансування потреб споживчого та реального секторів економіки, держави та самих банків.

У вузькому значенні, фінансові ресурси банків – це грошові та негрошові активи, що перебувають у їхньому розпорядженні на правах власності або тимчасового користування (позичені чи залучені), та використовуються для

виконання основних функцій банку: отримання прибутку, підтримання ліквідності, модернізації матеріально-технічної бази й посилення конкурентних позицій на ринку. Специфіка банківської діяльності, пов'язана з перерозподілом фінансових ресурсів, визначає особливий характер цих ресурсів, а їхній стан впливає як на ефективність роботи банків, так і на розвиток банківського сектору загалом.

Єдиного загальновизнаного визначення терміна "банківські ресурси" в економічній літературі немає. Деякі дослідники ототожнюють поняття "фінансові ресурси банку", "ресурсна база" та "банківські ресурси". Це вимагає детальнішого аналізу цих понять. Слово "ресурс" має французьке походження ("ressource") і трактується як допоміжний засіб, що включає резерви, можливості, джерела доходів [11].

Термін "банківські ресурси" має ширше значення, оскільки включає інформаційні, трудові, матеріальні й фінансові ресурси. Хоча всі ці види ресурсів є важливими для діяльності банків, більшість дослідників акцентують увагу переважно на фінансових ресурсах. Це пояснюється тим, що саме фінансові засоби є основою для отримання та розвитку інших видів ресурсів. Фінансова складова банківських ресурсів потребує аналізу в часовому, просторовому та інформаційному аспектах. Часовий аспект передбачає можливість трансформації фінансових ресурсів у технічні, трудові чи інші види. Просторовий аспект відображає залучення цих ресурсів у межах певних регіонів чи ринків. Інформаційний аспект акцентує на впливі інформації на поведінку потенційних клієнтів при формуванні залучених і запозичених ресурсів [4].

Економісти В.М. Лачкова, Л.І. Лачкова та Л.І. Шевчук значно сприяли дослідженню банківських фінансових ресурсів, аналізуючи їх через управління капіталом і пасивами. Однак вони не виділяють "банківські ресурси" як окремий термін [26, с. 185].

Досвід західноєвропейських науковців часто важко застосувати до банківської системи України. Це зумовлено незавершеністю етапів ринкової трансформації, а також недосконалістю ринкової структури та законодавчої бази

як у регулюванні фінансових ресурсів, так і в банківській діяльності загалом. У результаті рівень розвитку банківської системи України значно поступається демократичним економікам розвинених країн світу [23].

О.П. Павленко зазначає, що банківські ресурси, по суті, є фінансовими, ототожнюючи ці поняття. Вона наголошує, що у складі ресурсного потенціалу первинну роль відіграють саме фінансові ресурси, оскільки всі інші ресурси можна придбати за наявності достатнього фінансування [38, с. 644]. Однак із таким трактуванням важко погодитися, адже поняття "банківські ресурси" має ширше значення, ніж "фінансові ресурси". Навпаки, у вітчизняній науковій літературі поняття "фінансові банківські ресурси" часто використовується, але підходи до його визначення залишаються різноманітними.

Так, Л.О. Примостка [41] та Р.А. Слав'юк [52] визначають "банківські ресурси" через пасивні операції, стверджуючи, що пасиви є лише частиною фінансових ресурсів банку. Такий підхід має обмежений характер, оскільки не враховує повного спектру джерел формування ресурсів.

О.В. Дзюблюк та Ю.М. Галіцейська трактують фінансові ресурси банку як обсяг коштів, що акумулюються у розпорядженні банку та застосовуються для здійснення активних операцій [11]. Це визначення є стислим і подібним до трактування фінансових ресурсів бізнесу, але не уточнює джерела мобілізації чи напрямки використання коштів.

А.П. Вожжов пропонує ширше визначення: банківські ресурси – це сума грошових, матеріальних, нематеріальних і фінансових активів у грошовому вираженні, якими банк розпоряджається для здійснення активної діяльності та надання послуг [5]. Перевагою цього підходу є акцент на грошовій формі ресурсів, тоді як інші автори часто трактують їх лише як сукупність коштів.

Ж.М. Довгань зазначає, що ресурси банку – це сукупність усіх коштів, які використовуються для проведення фінансових операцій, зокрема кредитування. До банківських ресурсів вона відносить як власні, так і залучені кошти. Цей підхід є практичним, адже враховує різноманітність джерел ресурсів [12].

Таким чином, трактування "банківських ресурсів" у науковій літературі залишаються неоднорідними, що підкреслює необхідність їх чіткого визначення з урахуванням фінансового, організаційного та правового аспектів. [14].

Систематизованим і ґрунтовним є визначення фінансових ресурсів банку, запропоноване Н.М. Чиж, М.І. Дзямуличем та О.В. Потьомкіною. Воно вирізняється тим, що не лише визначає джерела мобілізації та напрями використання ресурсів, а й акцентує на праві банку розпоряджатися ними. Науковці трактують фінансові ресурси як комплекс власних, залучених і цільових грошових коштів, які перебувають у розпорядженні банку для здійснення його діяльності [55].

Цей підхід дозволяє розглядати фінансові ресурси банку як в аспекті акумулювання, так і в аспекті їхнього вкладення. У практиці управління банками ресурси поділяють на дві форми: пасиви, що відображають джерела їх формування, та активи, які визначають напрями і об'єкти їхнього використання. Залежно від обраних принципів управління банківськими ресурсами можливе застосування як пасивної, так і активної стратегії.

Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів є основою функціонування банку. Вона визначає його фінансову стійкість, рівень розвитку, досягнення стратегічних цілей і виконання основних функцій. Ключовим завданням для банку є формування ресурсної бази, обсяг якої повинен забезпечувати покриття оперативних потреб, підвищення інвестиційної активності, формування резервів та підтримку ліквідності.

Сучасні глобальні економічні тенденції характеризуються високим динамізмом, інтеграцією, посиленням міжекономічних зв'язків і співпрацею з міжнародними партнерами. Банківська система в цих умовах відіграє важливу роль, функціонуючи як фінансовий посередник і координатор перерозподілу капіталу. Ефективна мобілізація і розподіл фінансових ресурсів дозволяють банкам задовольняти зростаючі потреби підприємств та домогосподарств у ліквідності та інвестиціях.

Проте сучасні виклики, зокрема війна в Україні та фінансова нестабільність, значно ускладнюють процеси формування й використання банківських ресурсів. В умовах обмеженого фондового ринку та необхідності прискорення економічного зростання попит на банківські кредити зростає, що вимагає подальшого збільшення ресурсної бази банків для забезпечення їх ефективної діяльності.

У сучасній економічній літературі існує широкий спектр поглядів на сутність поняття «банківські ресурси», які часто є суперечливими. Це обумовлено різними критеріями, що застосовуються для визначення цього терміна. Одні автори ототожнюють поняття «банківські ресурси», «банківський капітал» і «банківський власний капітал», тоді як інші трактують банківські ресурси як ширше поняття, яке включає всі фінансові ресурси банку. Загалом банківські ресурси розглядаються як основа для проведення всіх банківських операцій, адже формування ресурсів нерозривно пов'язане з процесами кредитування.

Так, К.В. Павлюк окреслює фінансові ресурси як грошові накопичення та доходи, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту, які концентруються в спеціальних фондах для забезпечення безперервного відтворення та задоволення соціальних потреб. На думку Бандурки О.М. та Коробова М.Я., фінансові ресурси формуються на макро- та мікрорівнях у вигляді централізованих і децентралізованих грошових фондів, що використовуються для досягнення конкретних цілей [16].

Більшість українських економістів, зокрема Борисенко І.І., визначають банківські ресурси як сукупність власних, позикових і залучених коштів, які банк використовує для реалізації своєї діяльності з ціллю отримання прибутку. Подібної точки зору дотримуються Мороз А.М. та Савлук М.І., які підкреслюють, що ресурси банку – це всі кошти, що знаходяться у його розпорядженні й застосовуються для активних операцій [30].

Олексієнко М.Д. розширює цю концепцію, розглядаючи банківські ресурси як сукупність грошових коштів, а також матеріальних, нематеріальних і

фінансових активів, виражених у грошовій формі. Ці ресурси використовуються банком для активних операцій і надання послуг, що свідчить про комплексний підхід до розуміння їхньої сутності [39].

Таким чином, хоча в літературі існує багато трактувань банківських ресурсів, більшість авторів акцентують на їх фінансовій складовій, наголошуючи на їхній ключовій ролі у забезпеченні ефективного функціонування банківських установ.

Фінансові ресурси поділяються на централізовані – ті, що знаходяться у розпорядженні держави або місцевих органів влади, та децентралізовані, які створюються і використовуються окремими економічними суб'єктами. У контексті банківської діяльності ключовим аспектом є фінансова природа ресурсів, яка може доповнюватися просторовими, часовими чи інформаційними характеристиками.

Банківські ресурси зазвичай класифікують на власні, залучені та позичені. Їхній обсяг залежить від попиту на фінансовому ринку, що прямо має вплив на рівень процентних ставок за пасивними та активними операціями банків.

З погляду власності джерел формування, банківські ресурси поділяються на:

- власні ресурси – статутний капітал, резервні фонди, нерозподілений прибуток, а також резерви на покриття ризиків.
- залучені ресурси – депозити клієнтів.
- позичені ресурси – кредити від інших банків чи фінансових установ.

Кожен банк має унікальну структуру ресурсів, яка формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Вона визначає співвідношення між зобов'язаннями банку та його власним капіталом. Такий підхід дозволяє банкам ефективно адаптуватися до умов ринку та забезпечувати збалансованість між прибутковістю і стабільністю діяльності.

Фінансові ресурси банку — це сукупність всіх грошових коштів та інших фінансових активів, які банк використовує для здійснення своєї діяльності. Вони включають власні кошти (статутний капітал, резерви, нерозподілений прибуток),

залучені кошти (депозити, облігації, кредити від інших установ) та позикові кошти (кредити від міжнародних фінансових організацій, міжбанківські позики). Структура фінансових ресурсів банку визначається співвідношенням цих елементів, що впливає на ліквідність, платоспроможність та ефективність діяльності установи.

1.2. Система управління банківськими фінансовими ресурсами

Стабільність банківської системи вимагає від фінансових установ ефективного управління ресурсами, оскільки це безпосередньо впливає на залучення коштів. Для забезпечення фінансової стійкості та рентабельності банку необхідно створити ефективну систему управління ресурсами. Основною економічною основою діяльності банків є накопичення та розміщення фінансових ресурсів. Від правильності формування ресурсної бази залежить результативність банку, його прибутковість та ліквідність. Управління фінансовими ресурсами є ключовим елементом загальної системи банківського управління і включає три основні етапи: управління пасивами, управління активами та комбіноване управління ними. Для останнього етапу розроблено різні моделі управління, кожна з яких має свої переваги та недоліки, тому актуально застосовувати найефективніші підходи.

Л. А. Зверук, досліджуючи систему управління ресурсами, описував банк як керовану кібернетичну систему, яка взаємодіє з бізнес-середовищем. Управління фінансовими ресурсами включає комплексний аналіз та оцінку можливих рішень, які адміністрація банку повинна ухвалити в короткостроковій перспективі. Для цього необхідно застосовувати структурний і логістичний підхід [17].

Першим етапом управління є аналітична обробка фінансової звітності банку для обґрунтування заходів щодо мобілізації ресурсів. Другий етап передбачає оцінку запозичених і залучених коштів за допомогою таких методів, як обліковий (який базується на розрахунку коефіцієнтів прибутковості, платоспроможності, ліквідності) та вартісний метод (що визначає оптимальну

ціну за користування кредитами та позиками). Оцінка фінансових ресурсів є ключовим етапом управління, оскільки вона дає змогу оцінити забезпеченість банку необхідними коштами.

Для цього застосовують різні методи аналізу та оцінки, такі як система CAMELS, яка дозволяє оцінити ризики та визначити рейтинги за такими показниками, як капітальна достатність, якість активів, ліквідність та чутливість до ринкових ризиків. Інший метод, експрес-оцінка діяльності банків за методикою Ю.В. Ананьєвої, дозволяє виявити проблеми в роботі банку, використовуючи показники ліквідності, максимального рівня ризику на одного позичальника, доходності власного капіталу та інших важливих фінансових характеристик [2].

Чинно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», банківська система України складається з Національного банку України (НБУ) та інших фінансових установ, включаючи філії іноземних банків, які здійснюють свою діяльність в країні. НБУ займає перший рівень, а всі інші банки — другий рівень [42].

Структура банківської системи визначається взаємозв'язками та відносинами між банками другого рівня, а також організаційною побудовою банківських установ, що включає їх філії та підрозділи. Основними характеристиками цієї структури є кількість діючих банків, організаційно-правова форма їх діяльності та географічне розташування.

Кількість банків в Україні значно зменшилася за останні роки, і станом на 2023 рік в країні зареєстровано 65 банків, з яких 5 є державними: «Приватбанк», «Укргазбанк», «Укрексімбанк», «Сенс банк» (колишній «Альфа-банк») та «Ощадний банк України». «Пінбанк» знаходиться в процесі ліквідації або націоналізації. Однак реально функціонують близько 80% із зареєстрованих банків. Число банків з іноземним капіталом також зменшилося (з 38 до 30), але їх частка все ще складає 45-46%, що демонструє про високу привабливість українського ринку для закордонних інвесторів.

Станом на початок 2024 року кількість банків в Україні залишалася стабільною, порівняно з попереднім роком, і становила 65 установ, з яких 5 є державними. Серед цих банків 14 мають іноземний капітал, зокрема повністю іноземний у 7 установах. У 2023 році помітною тенденцією була стабілізація банківської системи, завдяки збільшенню довіри до банків і зростанню обсягів депозитів, особливо в гривні, на тлі відновлення економічної активності та сезонних факторів.

Додатково, Національний банк України продовжував впроваджувати регуляторні реформи, зокрема посилював вимоги до капіталізації банків і стійкості їхньої фінансової діяльності. Це допомогло підтримати стабільність системи навіть у складних умовах.

З введенням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форми створення банків та розміру статутного капіталу» [44] з 4 жовтня 2006 року, банки можуть бути створені тільки у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку. На сьогодні в Україні не зареєстровано кооперативних банків. Кооперативний банк є спеціалізованим фінансовим інститутом, створеним для пільгового кредитування малих і середніх підприємств, а також фізичних осіб, а саме в сільській місцевості та малих містах, з метою надання фінансової допомоги без прагнення до отримання великих прибутків. Організація кооперативних банків є демократичною, і кожен учасник має рівне право голосу. Це особливо важливо для підтримки кооперативного бізнесу.

Структура банківської системи також залежить від територіального розміщення банків. Найбільше банків розташовані в економічно розвинутих центрах країни, таких як Київ, Дніпро та Львів. Станом на 2023 року, деякі області, зокрема Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська та інші, не мають зареєстрованих банків, лише їх відділення та філії. В інших областях, наприклад, у Львівській та Дніпропетровській, зареєстровано по чотири банки, а в Києві — 48.

У 2023-2024 роках структура територіального розміщення банків в Україні залишилася нерівномірною, зосереджуючи більшість банків у столиці та економічно розвинених регіонах. За останніми даними, на початок 2024 року у Києві зареєстровано близько 48 банків, що становить значну частку всієї банківської системи країни. Інші регіони, такі як Львівська та Дніпропетровська області, мають по кілька зареєстрованих банків, у той час як у Вінницькій, Волинській, Житомирській та Івано-Франківській областях представлені лише відділення або філії банків.

Це відображає зосередження фінансової активності у столичному регіоні та великих містах, тоді як менші області обслуговуються переважно через регіональні підрозділи. Така ситуація підкреслює необхідність покращення доступу до фінансових послуг у менш розвинених регіонах країни для забезпечення рівномірного економічного зростання та банківської інтеграції.

Розвинена банківська система сприяє активнішому розвитку підприємництва в регіоні, що, у свою чергу, прискорює економічні процеси та підвищує рівень життя населення. Проте нераціональна територіальна структура банківської діяльності може спричинити надмірну конкуренцію в економічно розвинених регіонах і привести до монополії кількох банків у менш розвинених. З цією метою Національний банк України повинен підтримувати розвиток малих регіональних банків, які можуть стати важливим елементом економічного розвитку окремих регіонів. У контексті інтеграційних процесів удосконалення структури банківської системи має бути пріоритетним завданням як для банківського сектору, так і для національної економіки в цілому.

Фінансові ресурси банку можна класифікувати за напрямками руху: вхідні, що формують пасивну частину балансу, активи банку, що виникають через розміщення фінансових ресурсів, та вихідні, що включають всі грошові виплати. Виходячи з вартості, фінансові ресурси поділяються на безкоштовні (власні кошти, прибуток), економічно вигідні (депозити до запитання) та дорогі (строкові депозити, позики).

Ресурси можна також поділити на власні (капітал, резерви), залучені (депозити, кошти фізичних осіб) і позичені (кредити з фінансового ринку). Класифікація за терміном використання розділяє ресурси на постійні та тимчасові. Інша класифікація враховує новизну ресурсів: первинні (залучені безпосередньо від власників) і вторинні (які обертались на фінансовому ринку). Така класифікація дозволяє ефективно управляти фінансовими ресурсами, оцінювати стабільність та стійкість банку і здійснювати стратегічне планування.

Українська банківська система є важливим елементом фінансової інфраструктури країни. Уряд та Національний Банк України продукують необхідні правові та економічні умови для формування сучасної, високорозвиненої та конкурентоспроможної банківської системи, яка відповідає потребам економіки і забезпечує високий рівень обслуговування як для населення, так і для бізнесу. Усі сфери бізнесу, включаючи нелегальні, залежать від стабільної роботи банківської системи, яка є основою для виробничих і операційних процесів. Під час війни в Україні банківська система стала критично важливою не лише для бізнесу, але й для звичайних громадян. У перші дні повномасштабного вторгнення платіжна система опинилася на межі зупинки. Через неможливість виходу працівників на роботу багато банківських відділень були закриті. Масове бажання зняти готівку з банкоматів також завдало значного удару по банківській системі.

Однак, незважаючи на численні труднощі, банківська система продовжує функціонувати, а банки роблять усе можливе для забезпечення безперебійної роботи своїх відділень у регіонах, де немає загрози для життя та здоров'я населення.

У воєнний час банківська система України працює в умовах обмежень, визначених Постановою Правління Національного банку України № 18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [45]. Обмеження торкаються зняття готівки з рахунків, видачі готівкових коштів в іноземній валюті, роботи валютного ринку та офіційного курсу іноземної валюти. Проте, Постановою скасовані обмеження на

безготівкові розрахунки, поповнення банкоматів, доступ до сейфових скриньок та урядові платежі. Забезпечення стабільності в умовах воєнного стану досягається завдяки регулятивним заходам Національного банку України, а також новим підходам та принципам, що впроваджує банківська система країни, що дозволяє підтримувати відносну стабільність національної валюти та забезпечувати економічну активність.

Дослідження функціонування банківської системи України стало предметом численних наукових робіт вітчизняних економістів, які аналізують виклики та шляхи вдосконалення банківської системи в умовах сучасної економічної та політичної ситуації.

Ключові принципи діяльності банківської системи під час війни можна викласти таким чином:

1. Законність – це ключовий принцип банківської діяльності. Як в Україні, так і в інших країнах банківська система функціонує згідно з чинним законодавством, нормативно-правовими актами та іншими правовими документами.

2. Економічна самостійність – банки повинні нести економічну відповідальність за свої результати. Цей принцип передбачає свободу розпорядження банками власними коштами, залученими ресурсами та майном, що перебуває у їхній власності.

3. Незалежність від органів державної влади та місцевого самоврядування – органи державної влади не повинні позначатися на діяльності банків, за винятком випадків, передбачених законодавством. Банки мають право самостійно визначати свої внутрішні політики та стратегічні напрямки.

4. Відповідальність за зобов'язаннями – банки несуть відповідальність за виконання своїх зобов'язань, і не відповідають за зобов'язання держави, а також навпаки: держава не відповідає за зобов'язання банків.

5. Легальність реалізації банківських операцій – усі банківські операції мають здійснюватися на основі ліцензій, дозволів та відповідних нормативно-правових актів, що забезпечує законність їх діяльності.

6. Дотримання економічних нормативів Національного банку України – банки повинні дотримуватись нормативів, визначених НБУ, з метою підтримки фінансової стабільності та захисту інтересів клієнтів.

7. Право вибору банківської установи – фізичні та юридичні особи повинні мати право на вільний вибір банку для здійснення своїх фінансових операцій.

8. Виконання зобов'язань перед клієнтами – банки зобов'язані виконувати свої зобов'язання, зокрема щодо повернення коштів вкладникам та інших зобов'язань перед третіми особами.

Одним з найважливіших принципів банківської діяльності в умовах війни є збереження довіри клієнтів до банківської системи. Довіра українців до банків є ключовим фактором стабільності банківської системи в цей складний період. Вона забезпечується дотриманням вищезгаданих принципів. Зокрема, за даними Ощадбанку, на перший місяць після початку війни залишки на рахунках фізичних осіб зросли на 8,6 млрд грн, що свідчить про збереження довіри клієнтів до банків навіть в умовах війни [51].

Завдяки постійній взаємодії з фізичними та юридичними особами, банківські установи можуть своєчасно виконувати зобов'язання перед вкладниками, кредиторами та засновниками. У цьому контексті можна стверджувати, що роль банківської системи під час війни є критично важливою, оскільки банки забезпечують платіжні операції для населення та бізнесу. Як і в мирний час, функціонування банків у період воєнного стану має ґрунтуватися на принципах законності, економічної самостійності, незалежності, відповідальності за зобов'язання, легальності операцій, дотриманні нормативів Національного банку України, а також на забезпеченні права вибору банку для фізичних осіб і виконанні взятих зобов'язань.

Незважаючи на це, головним принципом функціонування банківської системи є збереження довіри громадян. Саме завдяки цій довірі банки можуть забезпечувати безперервність надання послуг, навіть у складних умовах, які виникають під час війни. Проблеми, з якими зіткнувся банківський сектор у воєнний період, призвели до суттєвих змін у його діяльності, але основні

принципи його функціонування повинні залишатися стабільними, навіть у кризових умовах.

Для підтримки необхідного рівня довіри клієнтів Національний банк України, а також інші елементи банківської системи, оперативно розробили і впровадили низку заходів, що дозволили стабілізувати банківський ринок. Завдяки швидким діям НБУ та банківських установ у перші місяці повномасштабної війни вдалося мінімізувати втрати в фінансовому секторі країни. Незважаючи на військові ризики, обсяг коштів клієнтів у банках зріс. Проте одночасно з цим частка коштів на вимогу досягла рекордного рівня. Водночас, через виплати заробітних плат і зменшення виручки, скоротились кошти корпоративних клієнтів, зокрема в іноземній валюті.

Система управління банківськими фінансовими ресурсами охоплює організаційні, методичні та технічні засоби для ефективного формування, використання та контролю фінансових ресурсів банку, забезпечуючи його стабільність, досягнення фінансових цілей та підвищення прибутковості. Вона включає оцінку та планування ресурсів, моніторинг ліквідності, управління ризиками, інвестиційну діяльність та використання інформаційних технологій. Основними принципами управління є ефективність, ліквідність, безпека, гнучкість і прозорість. Комплексний підхід до управління фінансовими ресурсами дозволяє банку адаптуватися до змінюваних економічних умов і забезпечувати свою конкурентоспроможність.

Формування ресурсу банківської системи є основою для забезпечення стабільності та ефективності функціонування фінансової системи держави. Вона включає в себе як власні, так і залучені ресурси, котрі банківські установи використовують для здійснення кредитної та депозитної діяльності. Власні ресурси банків складаються в основному з статутного капіталу, резервних фондів, нерозподіленого прибутку та інших внутрішніх джерел. Вони забезпечують фінансову стабільність банку та виконують роль буферу у випадках фінансових труднощів.

Залучені ресурси складаються з депозитів фізичних та юридичних осіб, а також інших зобов'язань, таких як облігації та кредити від міжнародних фінансових установ. Сума цих ресурсів повинна відповідати вимогам щодо капіталізації та забезпечення достатності резервів для покриття потенційних фінансових ризиків.

Ресурсна база банківської системи також включає ефективне управління активами і пасивами, що дозволяє банкам забезпечувати ліквідність та відповідати на зміни економічної ситуації. Основними чинниками, що впливають на формування ресурсної бази банків, є економічна стабільність, політичні умови, попит на кредити, а також інноваційні технології, що дозволяють розширювати спектр фінансових послуг.

В умовах нестабільної економічної ситуації, банки повинні адаптувати свою ресурсну стратегію до змін у монетарній політиці, таких як зміни облікової ставки НБУ, що впливають на вартість ресурсів та доступність кредитних послуг.

Висновки до розділу 1

Єдиного загальновизнаного визначення терміна "банківські ресурси" в економічній літературі немає. Деякі дослідники ототожнюють поняття "фінансові ресурси банку", "ресурсна база" та "банківські ресурси". Це вимагає детальнішого аналізу цих понять. Слово "ресурс" має французьке походження ("ressource") і трактується як допоміжний засіб, що включає резерви, можливості, джерела доходів.

Термін "банківські ресурси" має ширше значення, оскільки включає інформаційні, трудові, матеріальні й фінансові ресурси. Хоча всі ці види ресурсів є важливими для діяльності банків, більшість дослідників акцентують увагу переважно на фінансових ресурсах. Це пояснюється тим, що саме фінансові засоби є основою для отримання та розвитку інших видів ресурсів. Фінансова складова банківських ресурсів потребує аналізу в часовому, просторовому та інформаційному аспектах. Часовий аспект передбачає можливість трансформації фінансових ресурсів у технічні, трудові чи інші види. Просторовий аспект

відображає залучення цих ресурсів у межах певних регіонів чи ринків. Інформаційний аспект акцентує на впливі інформації на поведінку потенційних клієнтів при формуванні залучених і запозичених ресурсів

З погляду власності джерел формування, банківські ресурси поділяються на:

- власні ресурси – статутний капітал, резервні фонди, нерозподілений прибуток, а також резерви на покриття ризиків.

- залучені ресурси – депозити клієнтів.

- позичені ресурси – кредити від інших банків чи фінансових установ.

Кожен банк має унікальну структуру ресурсів, яка формується під дією внутрішніх і зовнішніх факторів. Вона визначає співвідношення між зобов'язаннями банку та його власним капіталом.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналітична оцінка сучасного стану розвитку банківського бізнесу в Україні

Сучасний стан банківської системи України залишається складним і залежить від багатьох факторів, включаючи військову агресію, політичну та економічну нестабільність, високі темпи інфляції, а також виклики, спричинені кризою.

Повномасштабна війна, що розпочалася в 2022 році, значно ускладнила функціонування банків, викликавши втрату активів, зниження довіри серед населення і бізнесу, а також зміни у структурі ресурсів банківської системи. Через це, Національний банк України активно запроваджує заходи для підтримки фінансової стабільності, зокрема, через підвищення облікової ставки та регулювання ліквідності банків.

Сучасний стан розвитку банківського бізнесу в Україні значною мірою визначається впливом політичної та економічної нестабільності, що ускладнює кредитування та ведення бізнесу в умовах війни. Незважаючи на скорочення кількості банків, сектор показує зростання активів системних банків, що свідчить про підвищення стабільності та адаптивності до нових економічних умов.

Поряд з цим, реформування банківської системи з метою "оздоровлення" продовжується, однак це не позбавлене негативних наслідків. Закриття неплатоспроможних банків або тих, що не виконують законодавчі вимоги, покращує прозорість, але також зменшує конкуренцію на ринку, що може призвести до зростання вартості банківських послуг та обмеження вибору для клієнтів. Однак, незважаючи на скорочення кількості банків, активи системних банків і банківського сектору загалом зростають, що свідчить про їх здатність адаптуватися до нових умов і стабільніше функціонувати в періоди економічної дестабілізації.

Таблиця 2.1

Число діючих банків в період 2008-2024 рр.

	Число діючих банків	З них з іноземним капіталом	У т.ч. зі 100% іноземним капіталом
на 1.01.2008	175	47	17
на 1.01.2009	184	53	17
на 1.01.2010	182	51	18
на 1.01.2011	176	55	20
на 1.01.2012	176	53	22
на 1.01.2013	176	53	22
на 1.01.2014	180	49	19
на 1.01.2015	163	51	19
на 1.01.2016	117	41	17
на 1.01.2017	96	38	17
на 1.01.2018	82	38	18
на 1.01.2019	77	37	23
на 1.01.2020	75	35	23
на 1.01.2021	74	33	23
на 1.01.2022	71	33	23
на 1.01.2023	67	30	22
на 1.01.2024	63	27	19

На сьогодні банківський бізнес в Україні перебуває в складному, але досить стабільному стані. Основні системно важливі банки перебувають у власності держави, що дозволяє ефективніше контролювати роботу банківської системи, однак це суперечить ключовим принципам ринкової економіки.

Однією з основних проблем у формуванні ресурсної бази банків є збільшення обсягу коштів на вимогу та перевага депозитів в іноземній валюті. Банківська система успішно відреагувала на виклики воєнного часу, забезпечивши ефективне управління ресурсами. У майбутньому необхідно посилити депозитну політику банків, враховуючи сучасні виклики та потреби.

Банківські установи залишаються ключовими гравцями серед фінансових інститутів, відіграючи важливу роль у функціонуванні економіки країни. Запровадження воєнного стану з 24 лютого 2022 року спричинило низку економічних труднощів, зокрема відтік робочої сили, втрату ринків збуту, порушення логістичних ланцюгів, девальвацію гривні та зростання бюджетного

дефіциту. Незважаючи на ці виклики, банківська система України продовжує функціонувати, підтримуючи потреби держави, бізнесу та населення.

Однією з ключових умов ефективної роботи банківських установ є раціональне формування достатньої ресурсної бази для виконання зобов'язань та надання послуг. Ефективне управління ресурсами залишається пріоритетним завданням банківського менеджменту, адже ресурси є основою діяльності банку.

Сумарні активи та пасиви банків України – це основні показники, що характеризують масштаби діяльності банківської системи та її фінансовий стан.

1. Сумарні активи – це всі ресурси, які перебувають у розпорядженні банків, і застосовуються для отримання доходу. Вони складаються з:

- кредитів (наданих фізичним та юридичним особам, державі);
- ліквідних активів (готівка, кошти на кореспондентських рахунках у НБУ, резерви);
- інвестицій (у цінні папери, державні облігації);
- матеріальних активів (будівлі, обладнання);
- інших активів (дебіторська заборгованість, нараховані доходи).

2. Сумарні пасиви – це всі зобов'язання банків перед третіми сторонами, які забезпечують формування їхніх активів. Вони включають:

- депозити клієнтів (фізичних осіб, бізнесу, державних установ);
- запозичення (від інших банків, міжнародних фінансових організацій);
- зобов'язання за цінними паперами (облігації, емітовані банком);
- інші зобов'язання (нараховані витрати, кредиторська заборгованість).

Балансова рівність - сумарні активи завжди дорівнюють сумарним пасивам, оскільки будь-який актив фінансується певним джерелом (пасивом).

Ці показники відображають загальний обсяг банківської діяльності, рівень їхньої ліквідності, стійкості та ефективності.

Аналіз сумарних пасивів і активів українських комерційних банків за 2008–2024 роки дає змогу оцінити динаміку розвитку банківської системи, зміни

в структурі її ресурсної бази, ефективність управління фінансовими потоками та стійкість до криз (таблиця 2.2, таблиця 2.3) [48].

Таблиця 2.2

**Сумарні пасиви українських комерційних банків з 2008 по
01.01.2024 рр., млн. грн.**

	Пасиви (усього)	Статутний капітал	Зобов'язання банків	Кошти суб'єктів господарювання	Кошти фізичних осіб
на 1.01.2008	599396	42873	529818	111995	163482
на 1.01.2009	926086	82454	806823	143928	213219
на 1.01.2010	880302	119189	765127	115204	210006
на 1.01.2011	942088	145857	804363	144038	270733
на 1.01.2012	1054280	171865	898793	186213	306205
на 1.01.2013	1127192	175204	957872	202550	364003
на 1.01.2014	1278095	185239	1085496	234948	433726
на 1.01.2015	1316852	180150	1168829	261372	416371
на 1.01.2016	1254385	222170	1150672	318568	402137
на 1.01.2017	1256299	414668	1132515	369913	437152
на 1.01.2018	1336358	495377	1172761	403927	478565
на 1.01.2019	1360764	465532	1205114	406166	508869
на 1.01.2020	1494460	470712	1293606	498156	552592
на 1.01.2021	1822814	479932	1612174	646491	682029
на 1.01.2022	2053928	481535	1798250	758434	727022
на 1.01.2023	2353592	407021	2135043	889526	933553
на 1.01.2024	2942806	404751	2646009	1260155	1084281

Аналіз сумарних пасивів українських комерційних банків за період з 2008 по 2024 рік демонструє значні зміни у структурі та динаміці джерел фінансування банківської системи. Після глобальної фінансової кризи 2008 року банківська система України зазнала серйозних потрясінь, що вплинуло на обсяг залучених коштів та довіру клієнтів. У 2014–2015 роках, на тлі політичної та економічної нестабільності, значно зменшилась частка депозитів, особливо у національній валюті, що спричинило збільшення частки іноземних запозичень [51].

У період з 2016 до 2019 року відбулося поступове відновлення довіри населення та бізнесу до банківської системи, що сприяло приросту депозитної бази та зменшенню залежності від зовнішніх джерел фінансування. Зростання обсягів коштів на вимогу, порівняно з терміновими депозитами, стало однією з ключових тенденцій, що відображає зміну поведінки клієнтів.

У 2020 році, внаслідок пандемії COVID-19, спостерігалось зниження активності вкладників і зменшення обсягів залучених коштів, але водночас відбулася активізація залучення міжнародної фінансової допомоги для стабілізації системи.

У 2022 році, через повномасштабне вторгнення, банківська система стикнулася з новими викликами, серед яких – зменшення депозитів у регіонах активних бойових дій, перерозподіл фінансових потоків у більш безпечні регіони та збільшення частки коштів, залучених у вигляді державних облігацій. Проте завдяки підтримці з боку Національного банку України та міжнародних організацій вдалося забезпечити ліквідність банківської системи.

Починаючи з 2023 року, спостерігається поступове відновлення обсягів пасивів, що пов'язано зі стабілізацією економіки та зростанням довіри клієнтів до банківської системи. За цей період банки адаптували свою політику до умов воєнного стану, акцентуючи увагу на збереженні ліквідності та залученні коштів для фінансування потреб економіки [57].

Таблиця 2.3

Сумарні активи українських комерційних банків з 2008

по 01.01.2024 рр., млн грн

	Активи (усього)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.01.2008	599396	485368	276184	153633	20188
на 1.01.2009	926086	792244	472584	268857	48409
на 1.01.2010	880302	747348	474991	222538	122433
на 1.01.2011	942088	755030	508288	186540	148839
на 1.01.2012	1054280	825320	580907	174650	157907
на 1.01.2013	1127192	815327	609202	161775	141319
на 1.01.2014	1278095	911402	698777	167773	131252
на 1.01.2015	1316852	1006358	802582	179040	204931
на 1.01.2016	1254385	1009768	830632	175711	321303
на 1.01.2017	1256299	1005923	847092	157385	484383
на 1.01.2018	1336358	1042798	870302	170938	516985
на 1.01.2019	1360764	1118618	919054	196634	555871
на 1.01.2020	1494460	1033539	822020	206761	492069
на 1.01.2021	1822814	963664	752503	199556	375459
на 1.01.2022	2053928	1065347	795513	242633	278774
на 1.01.2023	2353592	1036129	801327	209944	368091
на 1.01.2024	2942806	1024852	783864	222590	370600

Аналіз сумарних активів українських комерційних банків за період з 2008 по 2024 рік демонструє динамічний розвиток банківської системи, адаптацію до різноманітних кризових ситуацій та зміну пріоритетів у структурі активів. Упродовж цього періоду активи банків зазнали значного впливу зовнішніх та внутрішніх економічних факторів. Зокрема, глобальна фінансова криза 2008 року, економічний спад у 2014–2015 роках, пандемія COVID-19 у 2020 році, а також повномасштабна війна з 2022 року суттєво вплинули на обсяги та структуру активів.

У періоди економічної стабільності спостерігалось зростання обсягу кредитування бізнесу та населення, активізація інвестиційної діяльності, зокрема у державні цінні папери. Натомість під час криз відбувалася переорієнтація на формування більш ліквідних активів, таких як кошти в НБУ та на кореспондентських рахунках. Це свідчить про прагнення банків забезпечити стійкість та підтримувати платоспроможність навіть за несприятливих умов.

Важливу роль у формуванні активів відіграли регуляторні зміни, зокрема впровадження нових вимог до капіталізації банків та управління ризиками. Банківські установи демонстрували здатність до адаптації, змінюючи структуру своїх активів відповідно до вимог часу. Це дозволило зберегти стабільність фінансової системи, підтримати бізнес та державу в кризові періоди, а також забезпечити доступність фінансових ресурсів для населення.

Отже, аналіз сумарних активів українських комерційних банків за вказаний період дає змогу простежити не лише їхню реакцію на виклики, але й здатність ефективно управляти ресурсами для підтримання стабільності банківської системи країни.

Для забезпечення фінансової стабільності та дохідності банківських установ необхідно підтримувати відповідний рівень рентабельності. Оцінка рентабельності активів і капіталу українських банків за 2019–2023 роки показує цікаву картину. Найвищий рівень рентабельності активів був досягнутий у 2019 році і становив 4,26%. Найнижчі показники спостерігалися у 2020 та 2022 роках,

коли вони склали 2,44% і 1,04% відповідно, що пояснюється економічними труднощами через пандемію COVID-19 та повномасштабну війну.

Рентабельність капіталу показує подібну динаміку. Незважаючи на кризові явища у 2020 та 2022 роках, банки змогли швидко адаптуватися, і у 2021 та 2023 роках рентабельність капіталу досягла 35,08% та 31,61% відповідно.

Основним показником для оцінки дохідності банківського сектору є чистий прибуток (або збиток) — загальний фінансовий результат після оподаткування та врахування всіх витрат. Тому динаміка чистого прибутку банків України за 2019–2023 роки представлена на рис. 2.1.

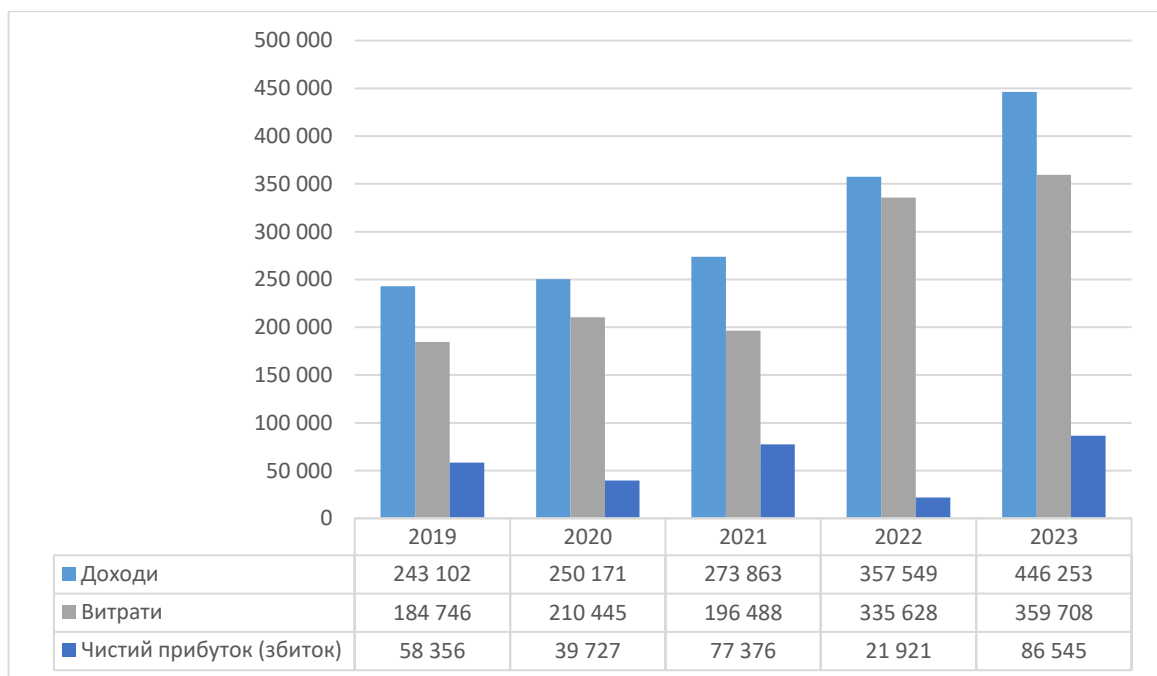

Рис. 2.1. Динаміка чистого прибутку банків України за 2019–2023 роки, млн грн

Зазначимо, що динаміка чистого прибутку банківського сектору впродовж аналізованого періоду була неоднозначною. Зокрема, під час епідемії Covid-19 спостерігалось значне збільшення чистого прибутку банків у 2021 році, яке майже удвічі перевищувало показник 2020 року. Це збільшення стало можливим завдяки оперативній реакції банків на нові виклики та ефективному управлінню доступними фінансовими ресурсами.

2022 рік став важким для банківської системи, але в цілому установи змогли завершити його з позитивними результатами, оскільки мали підготовлені плани на випадок несприятливих подій. Втім, через скорочення кредитного портфеля, зниження ризиків та великі відрахування в резерви, чистий прибуток банків у 2022 році зменшився до 21 921 млн грн.

Незважаючи на складнощі 2022 року, у 2023 році платоспроможні банки досягли значного покращення, отримавши 86,5 млрд грн чистого прибутку. Це в 4 рази більше за показник 2022 року і на 12% більше за результат 2021 року до повномасштабного вторгнення.

Відповідно до даних НБУ, основним фактором значної різниці в прибутковості порівняно з попереднім роком стали суттєво зменшені відрахування в резерви під збитки від активних операцій, які знизились на 86%, а також розширення кредитного портфелю банків [32].

Динаміка доходів банківського сектору України за період 2019–2023 років свідчить про загальне зростання. У 2023 році доходи банків збільшилися на 83,6% порівняно з 2019 роком. Зокрема, процентні та комісійні доходи банків також продемонстрували зростання.

Проте, важливо зазначити зниження комісійних доходів у 2022 році на 7 540 млрд грн у порівнянні з попереднім роком. Це скорочення було наслідком падіння попиту на банківські послуги у перші місяці повномасштабного вторгнення, а також тимчасового зниження та скасування банками тарифів на критично важливі для населення та бізнесу послуги. Однак вже з кінця третього кварталу почалося відновлення і зростання комісійних доходів.

Зростання операційного доходу в 2022 році також було підтримано прибутком від валютних операцій та прибутком від переоцінки цінних паперів державними банками.

Таблиця 2.4

Зміни в доходах банківського сектору України протягом 2019–2023 років

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Відхилення	
						млрд. грн.	%
ДОХОДИ	243 102	250 171	273 863	357 549	446 253	203 151	83,6
Процентні доходи	152 954	147 743	168 746	217 053	304 502	151 548	199,1
Комісійні доходи	62 225	70 640	93 162	85 622	97 088	34 863	56,0
Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	16 225	21 507	-77	43 482	30 263	14 038	186,5
Інші операційні доходи	8 147	6 813	7 488	8 126	9 900	1 753	21,5
Інші доходи	2 809	2 705	3 175	2 413	2 444	-365	87,0
Повернення списаних активів	909	763	1 370	853	2 056	1 147	126,2

Процентні та комісійні доходи банків є основними джерелами їхнього прибутку. Як показано у табл. 2.4, більшу частину структури доходів банків складають саме процентні доходи, частка яких у 2023 році досягла 68,2%. Друге місце за величиною займають комісійні доходи, які в середньому за весь період склали 26,7% від загальних доходів банківського сектору. Найменшу частку у доходах складають інші операційні доходи, а також доходи від повернення списаних активів. Банківська система ґрунтується на фінансових ресурсах, збільшення яких дозволяє банківським установам ефективніше задовольняти кредитні потреби як бізнесу, так і домогосподарств у додаткових фінансових коштах. Прибуток коштів від клієнтів продовжується, і банки в основному не залежатимуть від інших джерел фінансування. Постійні надходження депозитних коштів сприяють підтриманню ліквідності національних банків.

Проаналізуємо зміни фінансових ресурсів українських банків у період з 2021 по 2023 роки. Як показує таблиця 2.5, фінансові ресурси банків зростали протягом 2021–2023 років: у 2022 році порівняно з 2021 роком вони збільшилися на 299664 млн грн (14,59%), а у 2023 році — на 591259 млн грн (25,12%).

Це зростання фінансових ресурсів стало можливим завдяки збільшенню зобов'язань. Водночас власний капітал українських банків змінювався непередбачувано: у 2022 році він зменшився на 39674 млн грн (15,5%) порівняно

з 2021 роком, що було викликано негативними наслідками початку військових дій у 2022 році.

Таблиця 2.5

Зміни у фінансових ресурсах банків України за період 2021–2023 років

Показники	Роки			Відхилення абсолютне (+, –)		Темп зростання (спаду), %	
	2021	2022	2023	2022 від 2021	2023 від 2022	2022 від 2021	2023 від 2022
Власний капітал, млн грн	255514	215840	296150	-39674	+80310	84,47	137,21
в тому числі статутний капітал	481535	407021	404615	-74514	-2406	84,53	99,41
Зобов’язання, млн грн	1798250	2135043	2648701	+336793	513658	118,73	124,06
Всього	2053928	2353592	2944851	+299664	591259	114,59	125,12

У 2023 році, порівняно з 2022 роком, власний капітал банків зріс на 80310 млн грн (25,12%) і навіть перевищив рівень 2021 року, до початку війни.

Найбільшу частку в загальному обсязі фінансових ресурсів банківських установ становили зобов’язання (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Структура фінансових ресурсів банків України за період 2021–2023 років

Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	сума, млн грн	питома вага, %	сума, млн грн	питома вага, %	сума, млн грн	питома вага, %
Власний капітал, млн грн	255514	12,44	215840	9,17	296150	10,06
Зобов’язання, млн грн	1798250	87,56	2135043	90,8	2648701	89,94
Всього	2053928	100	2353592	100	2944851	100

З відомостей таблиці 2.6 видно, що найбільшу частку фінансових ресурсів банківської системи України складають зобов’язання. У 2021 році цей показник становив 87,56%, у 2022 році — 90,8%, а в 2023 році — 89,94%.

Таким чином, у 2022 році частка зобов’язань досягла максимального рівня, а в 2023 році знизилася на 0,86 процентних пункти. Питома вага власного

капіталу змінювалась неоднозначно: у 2022 році вона була найнижчою і складала 9,17%, а у 2023 році досягла найвищого рівня — 12,44%.

Незважаючи на негативні наслідки воєнної агресії, банки ефективно працювали над залученням фінансових ресурсів, попри значні втрати. Для більш детального аналізу динаміки та структури зобов'язань українських банків за 2021–2023 роки розглянемо таблицю 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка та структура зобов'язань банків України за період 2021–2023 років

Складові	Роки					
	2021, тис. грн	Питома вага, %	2022, тис. грн	Питома вага, %	2023, тис. грн	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Кошти, отримані від НБУ	95601502	5,32	38145863	1,79	2482725	0,09
Кошти банків	36095771	2,01	21218604	0,99	20789577	0,78
Кошти клієнтів	1539595617	85,64	1931258861	90,42	2435437270	91,95
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	205888	0,01	1041457	0,05	518944	0,02
Боргові цінні папери, емітовані банком	633019	0,04	21071	0,01	88463	0,00
Інші залучені кошти	53587756	2,98	49983004	2,34	54337989	2,05
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	2134240	0,12	4644164	0,22	55407118	2,09
Відстрочені податкові зобов'язання	812458	0,05	603928	0,03	1446121	0,05
Резерви за зобов'язаннями	7492209	0,42	10711843	0,50	10459227	0,39
Інші фінансові зобов'язання	36192059	2,01	52023189	2,44	40840624	1,54
Субординований борг	8396600	0,47	10387040	0,48	7574957	0,29
Інші зобов'язання	16971094	0,94	15799166	0,74	19318404	0,73
Всього	1797718211	100	2135838192	100	2648701417	100

Протягом усього аналізованого періоду основну частину зобов'язань складали кошти клієнтів. Так, у 2021 році їх частка становила 85,64%, у 2022 році — 90,42%, а в 2023 році — 91,95%.

Отже, основною складовою фінансових ресурсів банків є залучені кошти, що переважно формуються через депозитні операції, що підкреслює важливість накопичення достатнього обсягу депозитних ресурсів.

Протягом 2021-2023 років обсяг коштів клієнтів стабільно збільшувався, що говорить про зростання довіри до банківських установ (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8

Зміни в депозитному портфелі українських банків у період з 2021 по 2023 роки за категоріями юридичних та фізичних осіб

Показники	Сума, млн. грн			Відхилення (+,-), млн. грн		Темп зростання, %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
Кошти суб'єктів господарювання	799845	889526	1321897	+131092	+432371	117,28	148,61
Кошти фізичних осіб	726898	933553	1083757	+206531	+150204	128,41	116,09
Усього кошти клієнтів	1526743	1823079	2435437	+337623	+612358	122,73	133,59

З таблиці 2.8 видно, що у 2022 році, порівняно з 2021 роком, сума коштів клієнтів зросла на 337,623 млн грн або на 22,73%, а у 2023 році цей показник збільшився на 612,358 млн грн або на 33,59%. Попри негативні наслідки війни, депозитні ресурси вітчизняних банків зростали, що свідчить про довіру фізичних та юридичних осіб до банківської системи та їх готовність продовжувати співпрацю. Варто зазначити, що зростання коштів клієнтів відбулося як за рахунок депозитів фізичних осіб, так і юридичних. Кошти фізичних осіб у 2022 році зросли на 28,41% порівняно з 2021 роком, а в 2023 році — на 16,09%. Тенденція зростання спостерігається також і серед коштів юридичних осіб: у 2022 році їх обсяг зріс на 17,28%, а в 2023 році — на 48,61% [29].

Ці дані підтверджують, що, незважаючи на війну, економіка України продовжує розвиватися. На вітчизняному фінансовому ринку фізичні особи здебільшого отримують доходи через банківські рахунки, тому зростання номінальних доходів населення сприяє приросту коштів на рахунках банків. У 2023 році значним трендом стало зростання обсягів строкових гривневих

депозитів, що призвело до збільшення їх частки в загальній сумі депозитного портфеля. Водночас обсяги інвестицій населення у державні облігації зросли, але залишилися незначною частиною загального обсягу заощаджень. У майбутньому заощадження продовжуватимуть зростати завдяки підвищенню доходів населення, однак схильність до заощаджень може знизитися в 2024 році через зростання споживчого попиту.

Протягом 2021–2023 років у банківській системі України спостерігається постійне перевищення частки депозитів у національній валюті над депозитами в іноземній валюті (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

**Зміни в депозитному портфелі банків України за період 2021-2023 років
за валютною складовою**

Показники	Сума, млн грн			Відхилення (+,-), млн грн		Темп зростання, %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
Кошти суб'єктів господарювання							
у націонал. валюті	566686,9	625932,0	936157,5	+59245,1	310225,5	110,45	149,56
в іноземній валюті	233158,1	263594,0	385739,5	+30435,9	122145,5	113,05	146,34
Кошти фізичних осіб							
у націонал. валюті	456960,5	593074,4	710723,6	+136113,9	+117649,2	129,8	119,83
в іноземній валюті	269937,5	340478,6	373033,4	+70541,1	+32554,8	126,1	109,56
Усього кошти клієнтів							
у націонал. валюті	1024255,4	1221211,4	1648578,9	+196956	+427367,5	119,2	135,00
в іноземній валюті	502487,6	601867,6	786858,1	+99380	+184990,5	119,8	130,74

У 2021 році спостерігалась найменша частка депозитів в іноземній валюті, що в основному пояснюється низькими ставками за валютними депозитами. З переходом до режиму гнучкості валютного курсу та впровадженням ряду валютних послаблень у 2023 році, попит на валютні вклади серед фізичних осіб дещо збільшився на 9,56%. Однак темпи приросту валютних коштів, як на поточних рахунках, так і на строкових, залишаються помірними. Депозити в іноземній валюті для фізичних осіб залишаються менші

привабливими, оскільки дохідність гривневих депозитів є значно вищою, що компенсує ризики девальвації національної валюти. Також обмежені можливості вітчизняних банків для інвестування валютних коштів через слабкий попит на кредити в іноземній валюті. Таким чином, очікується, що помірні коливання валютного курсу не зупинять процес дедоларизації, якщо не відбудуться серйозні потрясіння на валютному ринку.

Приріст депозитів фізичних осіб був нерівномірним: найбільше зростання спостерігалось в банках з приватним капіталом, а значно повільніше — в установах з іноземним капіталом. Найактивніше зростання коштів на поточних рахунках спостерігалось в двох групах банків: перша — це установи, що активно працюють з зарплатними проєктами або рахунками для соціальних виплат; друга — банки, що приваблюють клієнтів завдяки зручним мобільним додаткам. Водночас конкуренція за строкові депозити базувалась на їхній ціні. Зі зниженням облікової ставки НБУ до 15%, дохідність депозитів поступово зменшувалась, що сповільнило зростання нових строкових депозитів. Однак їхня частка все ж повільно зростала і досягла 35% до листопада [31].

Як зазначалося раніше, динаміка власного капіталу вітчизняних банків у 2021-2023 роках була нестабільною: у 2022 році порівняно з 2021 роком він зменшився на 39 674 млн грн (на 15,53%), а в 2023 році порівняно з 2022 роком спостерігалось зростання на 80 310 млн грн (на 37,21%). У 2023 році банки продовжували нарощувати капітал завдяки високому прибутку.

Більшість банківських установ України мають достатній запас капіталу, згідно з оцінкою стійкості, проведеною Національним банком України. У 2023 році ця оцінка підтвердила наявність необхідного запасу капіталу та великого запасу міцності банківської системи в цілому. Оцінку пройшли 20 банків, які разом складають понад 90% чистих активів сектору. За результатами цієї оцінки лише п'ять банків мають рівень нормативів достатності капіталу вище мінімального, при цьому три з них стикаються з ризиками повної втрати капіталу протягом трьох років. Ці п'ять установ повинні розробити програми реструктуризації та капіталізації для досягнення або підтримки достатності

капіталу на встановленому рівні.

У 2022 та 2023 роках висока прибутковість вітчизняних банків забезпечила зростання достатності капіталу всього банківського сектору. А у 2023 році вона вдвічі перевищує мінімальні вимоги.

Для ефективного використання фінансових ресурсів банківських установ, що забезпечить стабільну роботу всієї банківської системи України, необхідно:

- вести ефективну політику залучення депозитних ресурсів, особливо строкових вкладів;
- активно впроваджувати інноваційні депозитні продукти;
- реалізувати державну політику щодо збільшення розмірів гарантованих вкладів;
- збільшувати капітал банків та покращувати його достатність;
- посилювати активність банків у залученні ресурсів шляхом випуску цінних паперів власного боргу, що надасть клієнтам додаткові переваги, пов'язані з можливістю альтернативного маневрування ресурсами.

В умовах поточної економічної ситуації країни необхідно вживати заходи для забезпечення не тільки високої дохідності банків, а й стабільності банківської системи. Сучасний банківський сектор України стикається з низкою ризиків, таких як економічний спад, коливання національної валюти, інфляція, відтік капіталу та інші. Тому Національний банк України має завдання створення оптимальних умов для виконання банками своїх функцій і надання послуг населенню під час війни, зменшуючи вплив військової агресії на банківську систему.

У воєнних умовах банки змушені застосовувати різні стратегії для збереження своєї прибутковості. Серед них можна виділити наступні:

1. Диверсифікація активів: зниження ризику шляхом розподілу активів між різними секторами та видами кредитів;
2. Збільшення резервних коштів: формування додаткових резервів для покриття можливих втрат через підвищення кредитного ризику;

3. Зменшення кредитування ризикових секторів: обмеження кредитування підприємств та галузей, які найбільше постраждали від війни;
4. Запровадження жорсткіших критеріїв кредитування: зниження ризику неплатоспроможності шляхом посилення перевірки потенційних клієнтів;
5. Збільшення рекламних зусиль: залучення нових клієнтів та підтримка існуючих через активну маркетингову діяльність;
6. Залучення додаткового фінансування: емісія облігацій або залучення капіталу через інвестиційні проекти;
7. Розробка інноваційних фінансових продуктів: створення нових продуктів, що відповідають вимогам клієнтів у воєнний час.

З проведеного аналізу доходності банківського сектору України можна зробити кілька висновків. По-перше, банківський сектор продемонстрував свою здатність адаптуватися до складних економічних та фінансових умов, зокрема підвищивши дохідність завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами, а також збільшенню рівня кредитування населення і реального сектора економіки. Однак все ще існують значні ризики для банківського сектору, зокрема через загальний економічний спад в Україні. Незважаючи на ці труднощі, банківська система продовжує виконувати важливу роль у фінансовій структурі країни, а її дохідність залишається на високому рівні. Проте для забезпечення стабільного розвитку в майбутньому необхідно більше уваги приділяти проблемним аспектам та впроваджувати ефективні стратегії управління ризиками.

Формування ресурсної бази є основним завданням фінансового менеджменту банківських установ. Згідно з аналізом статистичних даних Національного банку України, можна зробити висновок про структурні зміни в ресурсному забезпеченні комерційних банків України під час воєнного стану. Відбулося збільшення зобов'язань, зокрема через зростання коштів клієнтів, переважно в банках з державною часткою власності, а також через субординований борг.

2.2. Аналіз фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк»

АТ «Ощадбанк» було засновано в 1991 році на базі Ощадбанку СРСР, що діяв на території України. У 2011 році банк трансформувався з ВАТ «Державний ощадний банк України» в АТ «Ощадбанк». Основним напрямом діяльності банку є фінансові та валютні операції з державними органами влади та підприємствами. Всі акції належать державі, що робить банк державним. АТ «Ощадбанк» є великим банком з розгалуженою мережею філій та відділень, їхня кількість сягає 1580.

Згідно з даними НБУ, банк займає друге місце за розміром капіталу, обсягом кредитного портфеля та депозитами фізичних осіб. Він обслуговує близько 7 мільйонів клієнтів. АТ «Ощадбанк» діє за універсальною бізнес-моделлю, але з акцентом на співпрацю з мікро-, малими та середніми бізнесами, зберігаючи також стабільні позиції в корпоративному секторі [32].

З початком воєнного вторгнення РФ стратегічні завдання банку зазнали змін. Враховуючи важливу роль АТ «Ощадбанк» для економіки країни, від самого початку війни банк активно розробляє та впроваджує заходи, спрямовані на підтримку ММСБ та великих підприємств. В умовах воєнного стану та обмежень для роздрібного бізнесу банк зосередився на таких продуктах: пасивні – строкові депозити, зарплатні проєкти, пенсійні й соціальні рахунки, спеціальні поточні рахунки та дебетові картки, активні – автокредитування, споживчі кредити, іпотечне кредитування, кеш-кредити, кредитні картки та програми з енергоефективності. Також банк пропонує послуги з комісійним і торговим доходом, зокрема, платежі фізичних осіб, перекази, обмін валют і оренду сейфів, а також додаткові сервіси, такі як дистанційне обслуговування через «Ощад 24/7» та кваліфікований електронний підпис.

Для малих та середніх підприємств (МСП) банківська система пропонує різноманітні пасивні та активні продукти, що відповідають специфічним потребам цього сегмента. Пасивні продукти включають строкові депозити, депозити на вимогу та поточні рахунки, що дозволяють підприємствам ефективно управляти своїми фінансами та забезпечувати стабільність грошових

потоків. Строкові депозити дозволяють отримати додатковий дохід від тимчасово вільних коштів, а депозити на вимогу та поточні рахунки забезпечують зручний доступ до коштів для щоденних операцій.

Активні продукти охоплюють широкий спектр фінансових послуг, що сприяють розвитку бізнесу та покращенню його фінансової стабільності. Це включає кредитування для поповнення обігових коштів, що допомагає підприємствам забезпечувати безперервний цикл виробництва та обслуговування своїх потреб. Кредити на придбання обладнання дозволяють МСП модернізувати свою виробничу базу, що підвищує ефективність діяльності. Овердрафти надають підприємствам тимчасовий доступ до додаткових коштів, а програми кредитування, що реалізуються в партнерстві з міжнародними організаціями, такими як WNISEF, ЄБРР, ЄІБ, ЄІФ, допомагають отримати фінансування на вигідних умовах. Мікрокредитування та програми співпраці з Фондом розвитку підприємництва сприяють підтримці стартапів та малого бізнесу, надаючи доступ до необхідних фінансових ресурсів для розвитку. Гарантії та авалювання векселів допомагають підприємствам забезпечити виконання зобов'язань перед контрагентами та підвищити їх кредитоспроможність.

Для додаткового обслуговування МСП банк пропонує систему дистанційного обслуговування рахунків CorpLight, що дозволяє підприємствам здійснювати фінансові операції без необхідності відвідувати банк, а також програму «Будуй своє», що підтримує розвиток бізнесу, надаючи додаткові інструменти для його розширення та успішного функціонування.

Для корпоративного бізнесу банки пропонують різноманітні послуги, які включають кредити, овердрафти, проектне фінансування, а також спеціалізовані продукти для фінансування муніципалітетів, підприємств енергетичного сектору та державних підприємств під державні гарантії. Це дає змогу корпоративним клієнтам забезпечувати сталий розвиток, залучати інвестиції та реалізовувати великі проекти.

Пасивні продукти для корпоративного бізнесу включають строкові депозити, поточні рахунки корпоративних клієнтів, а також рахунки зі спеціальним режимом використання та ескроу для юридичних осіб, що дозволяють ефективно управляти грошовими потоками та виконувати зобов'язання перед контрагентами. Спеціальні рахунки, такі як ескроу, забезпечують безпечне виконання умов угод, що є особливо важливим у випадку складних або довгострокових контрактів.

Для підвищення зручності корпоративних клієнтів банк пропонує систему дистанційного обслуговування рахунків Corp2, що дозволяє керувати фінансами компанії з будь-якої точки світу, а також веб-сервіс для обміну електронними документами, що спрощує документообіг та забезпечує швидкий обмін важливою інформацією між банком та клієнтом.

Таким чином, банківська система надає як малим та середнім підприємствам, так і великим корпораціям широкий спектр фінансових інструментів, які допомагають покращувати фінансову стабільність, ефективність операцій та підтримувати розвиток бізнесу в умовах сучасного економічного середовища.

Щодо застосування різноманітних інструментів урегулювання, банк продовжує працювати над зменшенням обсягу непрацюючих активів. Репутація надійного банку з гарантованим поверненням вкладів сприяє розширенню асортименту послуг для населення та підвищенню конкурентоспроможності. Ризик неповернення кредитів можна зменшити, пропонуючи кредитні канікули. Рекомендується покращення якості сервісу та функціоналу Інтернет-банкінгу, що сприятиме зменшенню проблем з низькою швидкістю обслуговування клієнтів і неефективною системою самообслуговування, а також зменшить кількість клієнтів, які переходять до конкурентів.

Розглянемо головні показники фінансового стану АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2024 рр.

Таблиця 2.10

Показники фінансового стану АТ «Ощадбанк» протягом 2020-2024 рр

Показник	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.09.2024
Чисті активи, усього	250,866	235,716	236,888	272,190	345,689	343,229
Загальні активи, усього	314,675	268,753	249,938	298,146	346,473	401,922
Грошові кошти та їх еквіваленти	36,724	15,294	12,326	16,303	65,850	68,544
Кредити та заборгованість клієнтів	65,168	63,226	74,754	83,216	89,109	101,469
ОВДП	83,198	105,085	92,753	89,832	107,447	120,000
Зобов'язання, усього	231,314	213,730	215,018	250,027	317,765	362,968
Кошти клієнтів	198,809	184,886	188,933	231,298	302,972	348,204
Статутний капітал	49,473	49,473	49,473	49,473	49,473	49,473
Власний капітал, усього	19,552	21,986	21,870	22,163	28,708	38,954
Регулятивний капітал	12,356	18,132	18,017	19,427	28,731	38,929
Адекватність регулятивного капіталу (%)	13,13%	19,00%	15,48%	14,48%	16,57%	20,66%

Впродовж аналізованого періоду Ощадбанк продемонстрував позитивні фінансові результати, що свідчить про його стабільність та розвиток. Чисті активи банку зросли від 250,9 млрд грн на початку 2020 року до 345,7 млрд грн на початок 2024 року, а станом на 1 вересня 2024 року вони становили 343,2 млрд грн. Це вказує на поступове зміцнення фінансової позиції, попри незначне зниження за останній період.

Загальні активи також зросли з 314,7 млрд грн у 2020 році до 401,9 млрд грн у вересні 2024 року. Таке збільшення активів відображає ефективне управління банком та розширення його фінансового портфеля. Це свідчить про стабільне зростання та збереження ліквідності банку, що є важливим фактором у сучасних умовах нестабільної економіки.

Однією з важливих складових цього зростання є значне збільшення грошових коштів та їх еквівалентів, які зросли з 36,7 млрд грн у 2020 році до 68,5 млрд грн на 1 вересня 2024 року. Це свідчить про поліпшення ліквідності банку та готовність до можливих фінансових викликів.

Обсяг кредитів і заборгованості клієнтів також збільшився. У 2020 році цей показник становив 65,2 млрд грн, а на 1 вересня 2024 року вже досяг 101,5 млрд грн. Це вказує на зростання кредитної діяльності банку, а також на розширення його клієнтської бази. Зокрема, кредити юридичних осіб виросли з 57,6 млрд грн у 2020 році до 81,3 млрд грн у вересні 2024 року. Кредити фізичних осіб також зросли, з 7,6 млрд грн до 20,2 млрд грн, що може свідчити про зростаючу довіру населення до банку.

Ще одним важливим активом є облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), які стабільно зростали, від 83,2 млрд грн на початок 2020 року до 120 млрд грн у вересні 2024 року. Це підтверджує стійку стратегію банку щодо інвестування в державні цінні папери, що є надійним і висококласним активом для збереження капіталу.

Зобов'язання банку також зросли з 231,3 млрд грн у 2020 році до 362,97 млрд грн на 1 вересня 2024 року. Цей показник вказує на розширення боргових зобов'язань банку, що може бути результатом активного кредитування та залучення ресурсів для фінансування своєї діяльності. Зокрема, кошти клієнтів зросли з 198,8 млрд грн у 2020 році до 348,2 млрд грн у вересні 2024 року, що відображає збільшення довіри до банку та зростання депозитної бази.

Статутний капітал Ощадбанку залишався стабільним протягом усього періоду на рівні 49,5 млрд грн, що вказує на стабільність фінансової основи банку. Власний капітал зріс з 19,6 млрд грн на початок 2020 року до 38,95 млрд грн у вересні 2024 року, що є позитивним сигналом для інвесторів і клієнтів.

Регулятивний капітал також зріс з 12,4 млрд грн на початок 2020 року до 38,93 млрд грн на 1 вересня 2024 року. Це свідчить про підвищення фінансової стійкості банку та його здатність виконувати вимоги НБУ щодо регуляторних норм. Адекватність регулятивного капіталу в 2024 році досягла 20,66%, що є високим показником і гарантує достатність капіталу для покриття можливих ризиків.

Таким чином, за період з 2020 по 2024 рік Ощадбанк демонструє стабільне зростання активів, покращення ліквідності, збільшення кредитної діяльності та

високий рівень капіталізації. Це вказує на його стабільну позицію на ринку, здатність адаптуватися до змінюваних економічних умов та дієво управляти фінансовими ризиками.

Ощадбанк, як і багато інших українських фінансових установ, зіткнувся з численними викликами через війну, яка розпочалася в лютому 2022 року. Війна значно вплинула на фінансовий сектор, створюючи ризики для економіки, зокрема через зниження довіри, вплив на інвестиції та клієнтську активність. Попри ці труднощі, Ощадбанк зміг зберегти стабільність завдяки ефективному управлінню активами, збільшенню депозитів і посиленню ліквідності.

Завдяки підтримці держави і політиці НБУ, банк зумів забезпечити необхідний рівень капіталу та ліквідності, що дозволило йому продовжити виконувати соціально важливі функції, зокрема кредитування і обслуговування клієнтів, навіть в умовах воєнного стану. Стратегії з інвестування в державні цінні папери, зокрема ОВДП, стали важливим інструментом збереження капіталу.

Крім того, зростання депозитної бази, зокрема серед фізичних осіб, свідчить про збереження довіри до банку, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності. Використання активів в ОВДП, незважаючи на військові ризики, підвищило стабільність банку, адже ці цінні папери є найбільш надійним інструментом у кризових умовах.

Загалом, навіть під час війни Ощадбанк зумів утримати високі показники капіталізації, що дозволило йому залишатися надійним учасником фінансового ринку України.

АТ "Ощадбанк" продовжує бути одним з найбільших і найстабільніших банків України, посідаючи друге місце за обсягом активів серед комерційних банків.

За результатами 2023 року, Ощадбанк досяг рекордного прибутку до оподаткування в сумі 9,5 млрд грн, що є найвищим показником в історії установи. Чистий прибуток після сплати податків склав 4,75 млрд грн. Зниження фінального обсягу чистого прибутку стало наслідком підвищення податку на

прибуток банків з 18% до 50%, що вимагало сплати 4,7 млрд грн державі, а також негативної переоцінки деривативів, зокрема ОВДП з індексованою вартістю в капіталі банку на суму 2,9 млрд грн.

Операційний прибуток банку (до резервів, переоцінки деривативів та податків) склав 12 млрд грн, що на 52% більше порівняно з попереднім роком. Ощадбанк зміг значно наростити обсяги залучених коштів клієнтів, які зросли на 28%, досягнувши суми 300 млрд грн. Стабільне збільшення строкових депозитів клієнтів становило 26%, а обсяг цих коштів склав 100 млрд грн.

Завдяки активному нарощуванню ресурсної бази банк зміг формувати оптимальну структуру балансу, спрямовуючи ресурси на фінансову підтримку держави та громадян. Кредитно-інвестиційний портфель збільшився на 16%, досягнувши 263 млрд грн, а обсяг кредитів для фізичних осіб зріс на 30%, до 15 млрд грн. Одночасно банк зберіг високий рівень ліквідності для забезпечення безперебійних клієнтських платежів.

З іншими фінансовими результатами також спостерігалось позитивне зростання: чистий процентний дохід збільшився на 26% до 19 млрд грн, а чистий комісійний дохід зріс на 14%, досягнувши 7 млрд грн. Завдяки ефективному управлінню операційними витратами вдалося зберегти їх на рівні минулого року.

Виважена кредитна політика, врахування ризиків воєнного часу та покращення ситуації в країні призвели до поліпшення якості кредитного портфеля, а також дозволили розформувати 1,4 млрд грн резервів під можливі кредитні ризики.

Станом на 1 січня 2024 року, показник адекватності регулятивного капіталу Ощадбанку становив 16,57%, що значно перевищує норматив НБУ у 10%.

АТ "Ощадбанк" є універсальним фінансовим інститутом, який активно розвиває обслуговування малих, середніх та мікропідприємств, а також має сильні позиції у роботі з корпоративними клієнтами. Загалом, банківський сектор в Україні продовжує ефективно функціонувати навіть в умовах

повномасштабних військових дій, підтримуючи високий рівень ліквідності та операційну ефективність [37].

Малі та середні підприємства (МСП) є важливим сектором економіки України, і їх фінансовий стан безпосередньо впливає на національну економіку. Ощадбанк, як державний банк, відіграє ключову роль у забезпеченні МСП доступом до кредитів і фінансових ресурсів.

Для подальшого розвитку цього напрямку Ощадбанк має фокусувати зусилля на впровадженні новітніх кредитних технологій та інноваційних продуктів для малих підприємств, забезпечуючи при цьому прозорість і доступність умов кредитування. Зі свого боку, підприємства повинні надавати правдиву та детальну інформацію про свою діяльність, оскільки це впливає на прийняття позитивних рішень з боку банків і зміцнення партнерських відносин.

Висновки до розділу 2

Сучасний стан розвитку банківського бізнесу в Україні відзначається значними змінами, зокрема підвищенням ролі цифрових технологій та адаптацією до нових економічних реалій, зумовлених війною. Попри труднощі, банки продовжують стабільно функціонувати завдяки підтримці держави та ефективному управлінню ризиками, що дозволяє їм зберігати фінансову стійкість.

Протягом останніх років АТ «Ощадбанк» показує позитивні результати, незважаючи на складну ситуацію в Україні через війну. Завдяки ефективному управлінню активами та ліквідністю, банк зміг зберегти свою стабільність і навіть продовжити зростання фінансових показників. Підвищення капіталізації, збільшення депозитної бази та інвестицій в державні цінні папери стали важливими факторами, що дозволили банку адаптуватися до економічних викликів війни. Війна вплинула на банківський сектор, проте Ощадбанк зміг залишитися надійним партнером для своїх клієнтів, підтримуючи довіру навіть в умовах кризи.

РОЗДІЛ 3

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1. Основні проблеми у діяльності українських банків при формуванні ресурсної бази

Ресурсна база банку охоплює кошти, залучені до пасивів з різних джерел і в різних обсягах. Управління цією базою передбачає визначення цілей мобілізації ресурсів, врахування як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на діяльність банку, розробку критеріїв прийняття рішень та встановлення орієнтирів на майбутнє, а також застосування методичних інструментів для формування ресурсів з урахуванням їх вартості та обсягів. Важливою складовою є стратегічне, оперативне та тактичне обґрунтування і реалізація депозитної політики, а також розробка стратегії управління недепозитними ресурсами. Формування ресурсної бази значною мірою залежить від специфіки банківської діяльності та нормативно-правового регулювання банківського сектору.

Серед найбільш актуальних проблем сучасної банківської системи варто відзначити:

- наслідки війни з РФ, що негативно впливають на банківську діяльність, бізнес, населення та державні органи;
- різке зниження коефіцієнта монетизації економіки (майже на 40%);
- високі рівні облікової ставки;
- значну частку державних банків у банківській системі (приблизно 60% активів належать державним установам);
- зростання недовіри населення до українських банківських установ;
- негативний вплив політичної нестабільності;
- суперечливість механізму рефінансування Національним банком України;
- девальвацію гривні;

- підвищення вартості кредитних ресурсів;
- зниження якості та обсягів кредитних портфелів банків;
- недостатній рівень управління ризиками в банківських установах;
- неефективну діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Війна та політичні процеси значно погіршили функціонування банківської системи, загостривши економічні проблеми, зокрема через втрату значної частини банківських філій, активів на окупованих територіях, блекауту, відтік депозитів та зростання кредитної заборгованості. Більшість клієнтів банків зазнали великих матеріальних втрат через війну, що знизило можливості банків залучати ресурси для кредитно-інвестиційної діяльності.

Важливою проблемою є рефінансування банків у кризовому стані. Деякі банки після отримання рефінансування від НБУ не змогли повернути борги і збанкрутували. Таким чином, цей механізм виявився малоефективним і створив передумови для зловживань з боку керівників недобросовісних банків.

Девальвація гривні також негативно впливає на банківську систему, спричиняючи зростання проблемної заборгованості (особливо з валютними іпотечними кредитами). Крім того, збільшуються валютні активи і зобов'язання банків, що веде до необхідності їх докапіталізації. За оцінками експертів, українському банківському сектору необхідно додатково докапіталізуватися на понад 100 млрд грн, що є важливим за умови стабілізації курсу гривні.

Щодо подорожчання кредитних ресурсів, у 2022 році НБУ підвищив облікову ставку до 25% для стримування інфляції, а з липня 2023 року ставка становить 22%. Ці кроки ускладнюють виконання основної функції банків – кредитування економіки, оскільки клієнтам складно реалізовувати високоприбуткові проекти в умовах кризи. Проблемні кредити є в портфелях усіх українських банків, і важливо регулярно здійснювати моніторинг та обмежувати їх рівень у порівнянні з обсягом виданих позик та прийнятним рівнем кредитного ризику.

Після збереження ставки на рівні 22% у липні 2023 року, впродовж 2024 року її поступово знижували з метою стимулювання економічного відновлення. У грудні 2023 року ставка становила 15%, а в червні 2024 року її знизили до 13% завдяки покращенню інфляційних очікувань та економічних умов. Це свідчить про початок циклу пом'якшення монетарної політики НБУ, спрямованого на підтримку кредитування бізнесу та населення.

Проблемні кредити залишаються актуальною проблемою. У 2023 році частка проблемних кредитів (NPL) у портфелях банків скоротилася, але їх рівень усе ще перевищує середні значення для країн Європи, що вимагає посилення контролю та впровадження інструментів для покращення якості кредитних портфелів. Також банківські установи активно беруть участь у державних програмах підтримки малого і середнього бізнесу, таких як "5-7-9%" та пільгова іпотека "ЄОселя", що стимулює попит на кредити [48].

Попри позитивні зміни, висока вартість фінансування та ризики в умовах війни ускладнюють реалізацію банківських проєктів, особливо для високоризикових галузей. Моніторинг проблемних активів та активна робота з клієнтами залишаються ключовими завданнями для стабілізації кредитного ринку.

Одним із ключових заходів Національного банку України стало впровадження режиму інфляційного таргетування, що передбачає публічне оголошення цілей щодо рівня інфляції та зобов'язання НБУ досягати цих цілей. Основним інструментом монетарної політики в цьому процесі є процентна ставка. Для вирішення актуальних проблем українського банківського сектору та відновлення його стабільного функціонування необхідно впроваджувати системні заходи, спрямовані на стабілізацію політичної та економічної ситуації, відновлення довіри до банків, а також на підвищення ефективності регуляторних заходів НБУ в управлінні та контролі розвитку банківської системи.

Проблема капіталізації банківських установ України є надзвичайно важливою, оскільки капітал банків виконує захисну, оперативну та регулюючу

функції. Він формується переважно за рахунок статутного капіталу, резервного капіталу та нерозподіленого прибутку. Достатність капіталу є важливим показником надійності та платоспроможності банків, що, в свою чергу, впливає на фінансові результати їх діяльності та здатність розширювати спектр послуг. Тому проблема недостатньої капіталізації та пошук шляхів її вирішення залишаються одними з найбільш актуальних.

Ключові аспекти проблеми капіталізації банків можна сформулювати таким чином: по-перше, це недостатня адекватність капіталу банків щодо обсягу їх активів; по-друге, це проблема фінансової стабільності та автономності банківської системи, а також забезпечення зобов'язань банків; по-третє, це формування фінансової основи всієї банківської системи.

У періоди економічної нестабільності та криз особливо важливим стає регулювання та нагляд з боку НБУ. Банківський нагляд здійснюється через систему спеціальних заходів, зокрема, превентивні та протекційні заходи.

Однією з основних форм превентивних заходів є встановлення економічних нормативів, основними з яких є нормативи капіталу:

- Н1 – мінімальний розмір регулятивного капіталу (не менше 200 млн грн);
- Н2 – норматив достатності регулятивного капіталу (не менше 10%);
- Н3 – норматив достатності основного капіталу (не менше 7%).

Зміни в економічних нормативів капіталу відображають стан банківської системи і допомагають регулятору виявляти погіршення платоспроможності банків та приймати необхідні управлінські рішення.

Проблеми капіталізації банків України стали відчутними ще з перших років функціонування вітчизняної банківської системи, коли вже з 1993 року відбувалися банкрутства банків, що не змогли сформувати статутний капітал. З 1995 року НБУ почав посилювати вимоги до розміру капіталу банків. З 1 січня 2019 року НБУ відновив необхідність дотримання нормативу достатності основного капіталу (Н3), що визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів, зважених на відповідні коефіцієнти ризику, і має бути

не менше 7%.

Протягом 2023 року та 2024 року Національний банк України продовжив удосконалення системи капіталізації банків. Станом на 2024 рік норматив достатності основного капіталу (НЗ), встановлений на рівні не менше 7%, залишається обов'язковим для всіх банків. Дотримання цього показника спрямоване на забезпечення стабільності фінансової системи України, особливо в умовах воєнного стану.

Значну увагу було приділено підвищенню якості структури капіталу банків. Зокрема, банки зобов'язані підтримувати необхідні резерви для покриття ризиків та забезпечення ліквідності. Крім того, у 2023 році НБУ оновив підходи до оцінки капіталу, включаючи вдосконалення вимог до звітності та контролю за ризиками. Це сприяє зміцненню довіри вкладників і покращенню стабільності банківської системи.

Важливим напрямом залишається інтеграція банківських стандартів із європейськими нормами, що передбачає подальше впровадження рекомендацій Базельського комітету. Такі заходи допомагають українським банкам краще відповідати вимогам глобального фінансового ринку та інтегруватися в європейську банківську систему

Банки повинні формувати буфери капіталу, такі як:

1. Буфер запасу (консервації) – накопичується у періоди економічного зростання для компенсації можливих утрат у часи економічного спаду. Розмір буфера може варіювати від 0 до 2,5%.

2. Контрциклічний буфер капіталу – убезпечує банківську систему від накопичення ризиків під час кредитної експансії. Його розмір становить від 0 до 2,5% від загального обсягу ризиків банку.

Системні банки також формують буфер системної важливості, розмір якого залежить від категорії важливості банку і становить від 1 до 2%.

Таким чином, вимоги до капіталу банків в Україні постійно змінюються, враховуючи вимоги Базельського комітету та специфіку економічного середовища країни. Можливо, в майбутньому варто повернутися до практики

прив'язки капіталу до євро, щоб уникнути знецінення капіталу банків. Для ефективної капіталізації необхідно використовувати селективну політику НБУ, враховуючи регіональні особливості розвитку, а також стимулювати державне сприяння капіталізації на регіональному рівні. Зокрема, доцільно запровадити механізми докапіталізації найбільших банків та стратегії реорганізації чи ліквідації неплатоспроможних установ.

Для здобуття максимального ефекту при збільшенні капіталізації банків держава може втручатися в процес формування ресурсів банків через низку заходів:

1. Сприяння розвитку недержавного пенсійного забезпечення, страхового бізнесу, інститутів спільного інвестування та фінансових компаній. Це дозволить збільшити довгострокові вкладення, які можуть бути використані для забезпечення капіталізації банків.

2. Фінансова підтримка Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Розширення сфери його діяльності, включаючи клієнтів-юридичних осіб, підвищить рівень стабільності банківської системи та сприятиме залученню нових ресурсів.

3. Встановлення документально закріпленої системи фінансового моніторингу залучених ресурсів. Це включає перевірку походження коштів, достовірності наданої інформації та правочинності документів клієнтів. Така система дозволить зменшити ризики фінансових зловживань і забезпечити прозорість процесу залучення коштів.

4. Система допомоги НБУ комерційним банкам, яка дозволить використовувати короткострокові ресурси для активних операцій без побоювань щодо рівня ліквідності капіталу. Така підтримка допоможе забезпечити ефективне функціонування банків навіть в умовах економічної нестабільності.

Банки використовують як власні, так і залучені кошти різної строковості, валюти та ціни, і якість сформованих ресурсів має значний вплив на ефективність їх діяльності, зокрема на процес кредитування. Важливо створити

таку ресурсну базу, яка дозволить ефективно використовувати залучені кошти для досягнення позитивних фінансових результатів [15].

Якість сформованих ресурсів визначає політику активних операцій банків. Адже майже 70% активних операцій складають кредити, зрозуміло, що саме від якості ресурсів залежить, скільки коштів буде доступно для кредитування. Тому не достатньо лише залучати ресурси за низькою ціною і розміщувати їх за вищою; важливо також створити ефективну систему управління ресурсами.

Основним джерелом ресурсів для банків є:

1. Домашні господарства, де формування ресурсів залежить від таких факторів:

- обсягів та своєчасності отримання заробітної плати;
- довіри до банків;
- економічної ситуації в державі, коливань валютних курсів;
- політики банків на ринку депозитів.

2. Нефінансові корпорації, де фактори включають:

- кон'юнктуру ринку, обсяги виробництва та реалізації продукції;
- ефективність економічних зв'язків, рівень конкуренції;
- оборотність коштів та валютні коливання;
- взаємовідносини з органами контролю.

В останні роки в структурі ресурсів банків спостерігаються такі тенденції:

- у 2015-2016 роках обсяг зобов'язань банків скоротився на 31,7 млрд грн через політичну та економічну нестабільність, але кошти суб'єктів господарювання зросли на 56,3 млрд грн. Однак кошти фізичних осіб зменшились на 27,3 млрд грн у 2015 році;

- у 2016-2018 роках більшість складових банківських ресурсів зростали, зокрема кошти фізичних осіб, що позитивно вплинуло на фінансову стабільність банків;

- у 2019-2021 роках, попри пандемію коронавірусу, банківські ресурси продовжували зростати. Проте війна на початку 2022 року спричинила значний

відтік вкладів з банків, хоча наприкінці року довіра до банків дещо відновилась, і вони знову почали накопичувати депозитні ресурси;

Протягом 2023 року і цього року структура банківських ресурсів України продовжила адаптуватися до умов війни та економічної нестабільності. Основні тенденції включали:

- зростання депозитів фізичних осіб. Зокрема, завдяки державним гарантіям на вклади в умовах воєнного стану, спостерігалось збільшення обсягів депозитів. Цей показник зріс приблизно на 13% у 2023 році, хоча більшість депозитів залишалася короткостроковою;
- стабілізація коштів суб'єктів господарювання. Після різкого падіння в 2022 році компанії почали поступово повертати кошти на банківські рахунки, що було зумовлено послабленням частини валютних обмежень та стабілізацією макроекономічних показників;
- розвиток безготівкових розрахунків. У 2023–2024 роках тривав перехід до цифрових сервісів і електронних платежів. Це стимулювалося банками через зниження витрат і зручність для клієнтів, що позитивно впливало на ліквідність установ;
- проблеми з ресурсами банків з іноземним капіталом. Через високі ризики багато іноземних банків обмежили свою діяльність в Україні, що вплинуло на скорочення їхніх зобов'язань;
- посилення регуляторних вимог.

НБУ зосередився на підтримці стійкості банків, підвищуючи вимоги до капіталізації, що змушувало банки активніше шукати ресурси для виконання нових нормативів.

Ці тренди вказують на поступове відновлення банківської системи, хоча виклики, пов'язані з війною та її наслідками, залишаються.

Для якісної оцінки ресурсів банків важливо враховувати коефіцієнт структури зобов'язань, що відображає стабільність фінансових ресурсів. Цей показник визначається як співвідношення коштів на поточних рахунках клієнтів до строкових депозитів. Він дає змогу оцінити рівень залежності банків від

ліквідних активів: чим менша ця залежність, тим ефективніше та безпечніше використовуються банківські ресурси. Оптимальним значенням цього коефіцієнта є 0,5. Отже, основну частку ресурсного потенціалу банків складають депозити фізичних та юридичних осіб, залишки на поточних рахунках і капітал банків. Водночас через специфіку ситуації банки були змушені збільшити свій статутний капітал, що допомогло покращити капіталізацію та здатність поглинати збитки від неліквідних активів.

Основною проблемою ресурсної бази банків є її короткостроковість, зокрема переважання вкладів на вимогу або до запитання. Такі депозити, з одного боку, обмежують можливості банків у використанні цих коштів для активних операцій, а з іншого – можуть швидко вплинути на ліквідність капіталу.

Основні напрямки для збільшення депозитних ресурсів банків включають:

- розвиток нових видів вкладів, що відповідатимуть змінюваним потребам клієнтів;
- стимулювання залучення ресурсів через підвищення та диференціацію процентних ставок;
- мотивація населення через пільги, акції та створення умов для довгострокових вкладень;
- вдосконалення порядку виплати відсотків;
- використання різних видів цінних паперів;
- поліпшення якості обслуговування клієнтів.

Для ефективного управління депозитною базою банків необхідно виконувати такі завдання:

1. Визначення найбільш вигідних клієнтів, які забезпечать стабільність депозитної бази.
2. Оцінка кількості клієнтів, яких потрібно залучити для підтримки заданого обсягу депозитів.
3. Залучення найбільш вигідних потенційних клієнтів.
4. Проведення гнучкої цінової політики.

Отже, основними економічними та організаційними шляхами розвитку ресурсної бази українських банків є:

- стимулювання міжбанківського кредитування, як короткострокового, так і довгострокового;
- збільшення статутного капіталу;
- сприяння залученню ресурсів через гнучку цінову політику, що передбачає застосування різних процентних ставок для кожного клієнта;
- вдосконалення системи банківського моніторингу ризиків;
- ефективне залучення та використання наявних ресурсів для підтримки розвитку українських підприємств;
- стимулювання впровадження нових банківських послуг, зокрема через інтернет- та мобільний банкінг, а також підвищення якості обслуговування клієнтів.

Збільшення рівня капіталізації банків сприятиме динамічному й ефективному функціонуванню банківської системи України та підвищенню її конкурентоспроможності для задоволення фінансових потреб економіки.

Повномасштабна війна призвела до зменшення попиту на кредити з боку населення. Водночас зберігається попит на кредити для бізнесу, що обумовлено поліпшенням умов участі корпорацій в урядових програмах. Внаслідок війни виникла потреба в створенні резервів під очікувані втрати, що спричинило збитки в банківському секторі України.

Проблеми в банківському секторі України в умовах війни:

1. Брак трудових ресурсів - через військові дії в багатьох регіонах України та загрозу ракетних ударів по всій країні відбувається масове звільнення працівників банківських установ. Співробітники покидають роботу через закриття відділень або за власним бажанням. Втрата значної кількості кадрів завдала серйозного удару по банківській системі.

2. Завислі платежі - проблема "завислих платежів" виникла на початку війни, коли підприємства та організації намагалися достроково виплатити заробітну плату своїм працівникам або перерахувати матеріальну допомогу.

Затримки платежів тривають і нині, зокрема при перерахуванні коштів на гуманітарні та оборонні потреби. Основною причиною є брак операційного персоналу в банках на територіях, що перебувають під окупацією, у зоні бойових дій або після деокупації.

3. Загроза кібератак - станом на кінець 2023 року Росія здійснила понад 2000 кібератак, більшість із яких були спрямовані на банківську систему України. Найбільше кібератак спостерігалось у лютому-березні 2022 року. Унаслідок цього торгові мережі змушені були продавати товари лише за готівку. Незважаючи на зниження рівня атак, вороги продовжують здійснювати кібератаки на банківську систему.

4. Перевищення лімітів касових залишків – на територіях, що перебувають під окупацією або в зоні бойових дій, виникає проблема перевищення лімітів касових залишків. Це пов'язано з припиненням послуг інкасації через загрозу мародерства. У результаті деякі заклади приймають лише готівку, а інші — тільки платіжні картки.

5. Арешт банківських рахунків - ця проблема стосується боржників у виконавчих провадженнях. Система примусового стягнення в Україні передбачає арешт та блокування банківських карток боржників. У разі відсутності готівки особи не можуть здійснювати розрахунки картками. Внутрішньо переміщені особи не мають можливості користуватися коштами, що надходять на їхні рахунки від родини чи держави. Держава частково вирішила проблему, розблокувавши рахунки осіб, чий борг не перевищує 100 тис. грн, але повне вирішення питання поки що неможливе.

6. Втрати за наданими кредитами - з початком війни в Україні кредитування майже припинилося. Більшість кредитів, наданих раніше фізичним або юридичним особам, не будуть повернуті. Торгово-промислова палата України оголосила форс-мажор, що підтверджує неможливість виконання зобов'язань під час воєнного стану.

Після завершення війни банківські установи отримають достатньо часу для відновлення своєї стійкості. У лютому 2022 року в Україні були ліквідовані

російські банки, зокрема ПАТ «Промінветбанк» та АТ «Міжнародний резервний банк», які на початок року володіли 2% чистих активів банківського сектору. У зв'язку з припиненням їх діяльності кількість банків, що працювали в Україні, скоротилася до 69 установ до кінця березня. Це призвело до зменшення активів сектору через скорочення частки приватних та іноземних фінансових установ. Завдяки стійкості балансів державних банків, за квартал їх частки в чистих активах і коштах фізичних осіб зросли на 1,1 п.п. та 0,4 п.п., досягнувши 47,8% і 55,9% відповідно. Це також призвело до підвищення рівня концентрації в секторі.

Для стабілізації валютного ринку Національний банк України запровадив низку обмежень. Зокрема, на початку війни обмінний курс долара США був зафіксований на рівні 29,25 грн за долар. Проте з 21 липня 2022 року офіційний курс долара до гривні був коригований на 25%, досягнувши рівня 36,5686 грн за долар.

У 2023 році та до серпня 2024 року структура активів банківського сектору України продовжує зазнавати змін. За цей період спостерігалось подальше зростання обсягів гривневих коштів фізичних осіб, які збільшилися на 21,5% у 2023 році порівняно з попереднім роком. Значний приріст активів спостерігався серед приватних банків, що стало результатом їх активної роботи з депозитними продуктами та розвитку інтернет-банкінгу.

У той же час державні банки зіштовхнулися з деяким зниженням активів. Зокрема, окремі державні банки зафіксували скорочення депозитних портфелів через перекласифікацію вкладів. Водночас банки з іноземним капіталом демонстрували зростання активів у національній валюті, хоча їхні валютні активи загалом скоротилися, що також вплинуло на рівень доларизації депозитів, який зменшився до 32,5%.

Загальний обсяг активів банківського сектору зріс завдяки збільшенню коштів як фізичних осіб, так і бізнесу, особливо у гривні. Цей тренд підтримує поступове відновлення банківської системи в умовах стабілізації макроекономічної ситуації.

3.2. Потенційні шляхи підвищення рівня ресурсної бази банків України

У період війни було ухвалено низку заходів, спрямованих на відновлення стабільності банківського сектору:

1. Забезпечення стабільності банківської системи під час війни - Національний банк України впровадив заходи, що дозволили продовжувати нарахування та виплату заробітних плат, пенсій, стипендій та державних допомог. Введені тимчасові обмеження стосувалися зняття готівки, обміну іноземної валюти та фіксації офіційного курсу. Завдяки швидким рішенням вдалося забезпечити фінансову стабільність, зокрема можливість здійснювати грошові перекази та оплату товарів, а також підтримувати Збройні Сили України.

2. Розвиток ризик-менеджменту - першочергову увагу було приділено прогнозуванню ризиків ескалації конфлікту з РФ, що стало частиною стратегії НБУ з 2014 року. Банки розробили плани дій для забезпечення сталого функціонування, особливо щодо стійкості до кібератак, що забезпечило безперебійність фінансових операцій під час війни.

3. Діджиталізація банківського сектору - початок цифрових перетворень в банківському секторі припав на 2014–2016 роки, а в 2020 році було оголошено про розвиток безготівкової економіки. Важливим кроком стало запровадження системи BankID НБУ для ідентифікації клієнтів, що дозволяє здійснювати автентифікацію в мобільному додатку «Дія» та відкривати рахунки без необхідності відвідувати відділення. Хмарні технології також допомогли зберегти важливі дані у разі фізичних ушкоджень інфраструктури.

4. Безготівкові розрахунки - в умовах війни зникнення доступу до готівки було компенсовано можливістю знімати кошти через каси торговельних точок. Однак проблеми залишаються у "гарячих точках", де неможливе транспортування грошей до банкоматів або відділень. Це підкреслює важливість розвитку безготівкових розрахунків, які продовжували працювати стабільно навіть під час війни.

5. Система електронних платежів - безперебійна робота системи електронних платежів є важливою для здійснення безготівкових розрахунків, при цьому всі банки країни залишаються підключеними до цієї системи. НБУ забезпечує резервні потужності для посилення цієї системи, що дозволяє здійснювати безготівкові операції навіть в умовах бойових дій.

6. Міжнародна фінансова підтримка - міжнародні фінансові ресурси відіграють важливу роль у стабільності банківської системи України. Вони сприяють підтримці економічної діяльності як в Україні, так і за її межами, і є важливою складовою для забезпечення функціонування банківського сектору під час війни [7].

Ці заходи спрямовані на забезпечення стабільності банківської системи, підтримання довіри до фінансової інфраструктури та нормальне функціонування економіки в умовах війни. Функціонування банківської системи в період воєнного стану має вирішальне значення, оскільки банки забезпечують платежі як для населення, так і для бізнесу. Як і в мирний час, їх діяльність має ґрунтуватися на принципах законності, економічної незалежності, відповідальності за зобов'язання, легальності банківських операцій, дотриманні вимог Національного банку України (НБУ) та забезпеченні права вибору банку для фізичних осіб. Однак найважливішим принципом є збереження довіри громадян до фінансової системи.

Під час війни банківський сектор зіткнувся з численними проблемами, такими як брак кваліфікованих кадрів, кібератаки, перевищення лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків і втрати по наданих кредитах, що ослабило фінансову систему. Для забезпечення стабільної роботи банків необхідно розвивати ризик-менеджмент, сприяти діджиталізації, популяризувати безготівкові розрахунки, зміцнювати систему електронних платежів та забезпечити міжнародну підтримку. Впровадження цих заходів дозволить зберегти довіру до банківської системи та забезпечити її стабільність.

Значення цього дослідження полягає в тому, що результати можна застосувати для відновлення роботи банківських систем в інших країнах, що перебувають в кризових економічних та політичних ситуаціях.

Якість пасивів банку традиційно оцінюється за стабільністю ресурсної бази, величиною залучених коштів та змінами процентних ставок, що формують депозитну політику банку. Стабільність ресурсної бази залежить від структури залучених коштів, на основі якої визначається портфель активів, що включає оцінку ризиків та умов надання ресурсів. Якість та кількість залучених коштів характеризують здатність банку приваблювати потенційних вкладників, щоб вони довіряли свої кошти банку [9].

Критерій «капітальна база банку» оцінюється через розмір власного капіталу, який має бути достатнім для задоволення інтересів вкладників та компенсування збитків. Власний капітал є основним джерелом ресурсів та гарантом стабільності банку, що підтримує фінансову надійність і довіру клієнтів. Збереження достатнього рівня капіталу є головною умовою стабільності банківської системи. Від рівня капіталу та якості залучених коштів залежить обсяг кредитних ресурсів банку, а також його фінансова стійкість та здатність виконувати зобов'язання.

Обсяг і структура залучених ресурсів значно впливають на фінансову стійкість банку:

- обсяг залучених коштів визначає можливості для активних операцій, що приносять прибуток та зміцнюють позиції банку на ринку;
- рівень позикових коштів впливає на витрати банку та рівень прибутку;
- відповідність структури залучених ресурсів структурі активів визначає ліквідність банку, тобто здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами.

Критерії для оцінки ресурсної бази включають:

- вплив ресурсної бази на здатність банку забезпечувати свою ліквідність;
- значення структури ресурсів для підвищення прибутковості;
- роль ресурсної бази у зміцненні конкурентних позицій банку.

Більшість залучених ресурсів формуються завдяки депозитним операціям, що є основою для стабільності кожного банку. Роль депозитної політики полягає в забезпеченні прибутковості та ліквідності банку, а також у створенні умов для його стабільності, надійності та задоволення потреб клієнтів [12].

Основними пріоритетами є збереження існуючої клієнтської бази та залучення нових клієнтів, що досягається через комплекс заходів, спрямованих на підвищення якості та ефективності обслуговування. Зокрема, це включає вдосконалення існуючих технологій роботи, розробку нових банківських продуктів, а також підвищення рівня культури обслуговування. Реалізація цих заходів дозволяє підвищити привабливість банку на ринку, збільшити кількість транзакцій, зменшити вартість банківських послуг та операцій. У результаті банк зміцнює свої довгострокові відносини з клієнтами, розширює клієнтську базу та збільшує клієнтські ресурси.

Для досягнення цих цілей програма розвитку клієнтської бази має включати такі основні напрямки:

1. Збереження клієнтської бази:

- підвищення якості обслуговування клієнтів;
- детальне вивчення потреб різних категорій клієнтів;
- розробка спеціалізованих банківських продуктів для конкретних цільових груп;
- використання диференційованого підходу до ціноутворення на банківські послуги;
- застосування сучасних цифрових технологій.

2. Залучення нових клієнтів:

- використання системного підходу до пошуку клієнтів;
- індивідуальне планування роботи з потенційними клієнтами;
- поетапний контроль діяльності експертів із залучення нових клієнтів;
- система мотивації працівників за залучення стратегічно важливих клієнтів.

3. Проведення маркетингових досліджень:

- формування та реалізація маркетингової стратегії для банківських послуг;
- вивчення попиту на банківські продукти та послуги;
- регулярне коригування маркетингової політики відповідно до ринкових змін.

4. Робота з банківським персоналом:

- розробка та впровадження клієнтоорієнтованого підходу;
- запровадження персонального менеджменту для обслуговування значущих клієнтів [15].

Впровадження цих стратегій дозволить банкам ефективніше працювати з клієнтськими ресурсами, покращувати свою конкурентоспроможність і забезпечувати стабільність у мінливих умовах фінансового ринку [14].

Для підвищення капіталізації банків пропонуються такі основні заходи: емісія акцій, випуск депозитних сертифікатів і облігацій, використання нерозподіленого прибутку, зниження ризикових активів і консолідація банківської системи через злиття та об'єднання. Ці кроки спрямовані на зміцнення фінансової стійкості банків, підвищення їхньої конкурентоспроможності на глобальному ринку та інтеграцію в міжнародне економічне середовище.

Для вдосконалення банківського нагляду в Україні визначені дві ключові групи завдань:

1. Мікрорегулювання банківської діяльності, що охоплює інформування клієнтів, удосконалення регулювання капіталу, розробку ризик-орієнтованих методів нагляду, стимулювання інвестицій, впровадження диференційованих вимог до ліцензування банків і застосування міжнародних антикризових практик.

2. Стратегічні заходи, які включають відновлення довіри клієнтів, посилення контролю за фінансовими показниками, пошук джерел докапіталізації, реформування проблемних банків, розвиток інновацій у

банківських операціях і створення фінансових груп для реалізації масштабних проєктів.

Загалом ці заходи спрямовані на стабілізацію банківської системи, підвищення її ефективності та стійкості, а також формування умов для інтеграції України у світову фінансову систему.

Національному банку України варто впровадити прозорий інформаційний нагляд, який дозволить ефективно захищати інтереси вкладників та інших банківських установ. Такий підхід сприятиме підвищенню привабливості банківського сектору, оскільки зменшить ризик анулювання ліцензій через потенційну упередженість недобросовісних працівників наглядових органів.

Додатково удосконалити нагляд можна за рахунок систематичного моніторингу діяльності банків, який дає змогу виявляти операції, що суперечать чинному законодавству, та запобігати їх виконанню. Поряд із традиційними інструментами банківського нагляду, такими як виїзні та безвиїзні інспекції, важливо впроваджувати механізми громадського контролю. Це сприятиме прозорості банківських установ, підвищенню довіри до них і загальному розвитку банківського сектора.

Досягти зазначених цілей можна через використання таких заходів:

- проведення якісного аналізу стану банківської системи;
- публікацію інформації про діяльність банків;
- оприлюднення рейтингів, сформованих незалежними агентствами;
- надання висновків і рекомендацій для ухвалення рішень НБУ.

Ці інструменти сприятимуть зростанню прозорості, підвищенню довіри суспільства та динамічному розвитку банківської системи.

Висновки до розділу 3

Основною проблемою ресурсної бази банків є її короткостроковість, зокрема переважання вкладів на вимогу або до запитання. Такі депозити, по-перше, обмежують можливість банків використовувати їх в активних операціях,

а по-друге, можуть швидко вплинути на ліквідність капіталу. Основні напрямки для збільшення депозитних ресурсів банків включають:

- розвиток нових видів вкладів, що відповідатимуть змінюваним потребам клієнтів;
- стимулювання залучення ресурсів через підвищення та диференціацію процентних ставок;
- мотивація населення через пільги, акції та створення умов для довгострокових вкладень;
- вдосконалення порядку виплати відсотків;
- використання різних видів цінних паперів;
- поліпшення якості обслуговування клієнтів.

ВИСНОВКИ

Сучасні глобальні економічні тенденції характеризуються високим динамізмом, інтеграцією, посиленням міжекономічних зв'язків і співпрацею з міжнародними партнерами. Банківська система в цих умовах відіграє важливу роль, функціонуючи як фінансовий посередник і координатор перерозподілу капіталу. Ефективна мобілізація і розподіл фінансових ресурсів дозволяють банкам задовольняти зростаючі потреби підприємств та домогосподарств у ліквідності та інвестиціях.

Проте сучасні виклики, зокрема війна в Україні та фінансова нестабільність, значно ускладнюють процеси формування й використання банківських ресурсів. В умовах обмеженого фондового ринку та необхідності прискорення економічного зростання попит на банківські кредити зростає, що вимагає подальшого збільшення ресурсної бази банків для забезпечення їх ефективної діяльності.

У сучасній економічній літературі існує широкий спектр поглядів на сутність поняття «банківські ресурси», які часто є суперечливими. Це обумовлено різними критеріями, що застосовуються для визначення цього терміна. Одні автори ототожнюють поняття «банківські ресурси», «банківський капітал» і «банківський власний капітал», тоді як інші трактують банківські ресурси як ширше поняття, яке включає всі фінансові ресурси банку. Загалом банківські ресурси розглядаються як основа для проведення всіх банківських операцій, адже формування ресурсів нерозривно пов'язане з процесами кредитування.

Станом на початок 2024 року кількість банків в Україні залишалася стабільною, порівняно з попереднім роком, і становила 65 установ, з яких 5 є державними. Серед цих банків 14 мають іноземний капітал, зокрема повністю іноземний у 7 установах. У 2023 році помітною тенденцією була стабілізація банківської системи, завдяки збільшенню довіри до банків і зростанню обсягів депозитів, особливо в гривні, на тлі відновлення економічної активності та сезонних факторів.

Фінансові ресурси банку можна класифікувати за напрямками руху: вхідні, що формують пасивну частину балансу, активи банку, що виникають через розміщення фінансових ресурсів, та вихідні, що включають всі грошові виплати. Виходячи з вартості, фінансові ресурси поділяються на безкоштовні (власні кошти, прибуток), економічно вигідні (депозити до запитання) та дорогі (строкові депозити, позики).

Ресурси можна також поділити на власні (капітал, резерви), залучені (депозити, кошти фізичних осіб) і позичені (кредити з фінансового ринку). Класифікація за терміном використання розділяє ресурси на постійні та тимчасові. Інша класифікація враховує новизну ресурсів: первинні (залучені безпосередньо від власників) і вторинні (які обертались на фінансовому ринку). Така класифікація дозволяє ефективно управляти фінансовими ресурсами, оцінювати стабільність та стійкість банку і здійснювати стратегічне планування.

Більшість банківських установ України мають достатній капітал, що підтверджено результатами оцінки стійкості, проведеної НБУ. У 2023 році ця оцінка показала наявність достатнього капіталу та високої міцності банківської системи в цілому. Оцінку пройшли 20 банків, які разом складають понад 90% чистих активів сектору. За результатами цієї оцінки, лише п'ять банків мають рівень нормативів достатності капіталу, що перевищує мінімальний, при цьому три з них стикаються з ризиками повної втрати капіталу протягом наступних трьох років. Ці п'ять установ повинні розробити програми реструктуризації та капіталізації для досягнення або підтримки належного рівня капіталу.

Для ефективного використання фінансових ресурсів банківських установ, що забезпечить стабільну роботу всієї банківської системи України, необхідно:

- вести ефективну політику залучення депозитних ресурсів, особливо строкових вкладів;
- активно впроваджувати інноваційні депозитні продукти;
- реалізувати державну політику щодо збільшення розмірів гарантованих вкладів;

- збільшувати капітал банків та покращувати його достатність;
- посилювати активність банків у залученні ресурсів шляхом випуску цінних паперів власного боргу, що надасть клієнтам додаткові переваги, пов'язані з можливістю альтернативного маневрування ресурсами.

У поточних умовах економічної ситуації в країні необхідно вжити заходів для забезпечення не лише високої прибутковості банків, але й їх фінансової стійкості. Банківський сектор України нині стикається з численними ризиками, такими як економічний спад, коливання національної валюти, інфляція, відтік капіталу та інші. У зв'язку з цим Національний банк України має завдання створити сприятливі умови для виконання банками своїх функцій і обслуговування населення під час війни, знижуючи негативний вплив військової агресії на банківську систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л., Веремійчук К. Роль прибутку як внутрішнього джерела розвитку банків в умовах ринкової економіки. *Грааль науки*. 2022. № 22. С. 46-51. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.11.2022.05>
2. Ананьєва Ю. В. Стрес-тестування як інструмент управління фінансовими ризиками у банківській сфері. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2021. № 1. С. 6-19.
3. Білоченко, А. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>
4. Бойко, С., & Герасименко, Д. Формування ресурсів банківської установи в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-54>
5. Волкова Н. І., Свірідова К. Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Фінанси, облік, банки*. 2017. №1 (22). С. 55–62.
6. Герасименко А. Розвиток класифікації різновидів банківського кредитування промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-52>
7. Грабовська Я., Тобенко В. М., Зеваченкова О. Е. Роль малого та середнього бізнесу в економіці країни. Прагматизм у підготовці майбутніх підприємців: матеріали II наук.-практ. конф., 15.06.2020 р., Мелітополь: ТДАТУ, 2020. С. 60–64 с.
8. Громадяни мають надавати підтвердні документи при переміщенні валютних цінностей за кордон у сумі, що перевищує 10 тис. євро. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/gromadyani-mayut-nadavati-pidtvverdni-dokumenty-pri-peremischenni-valyutnih-tsinnostey-za-kordon-u-sumi-scho-perevischuye-10-tis-yevro>

9. Дадашова П. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104>.
10. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Дзюблюк О.В., Галіцейська Ю.М. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики: монографія. Тернопіль, Астон, 2012. 242 с.
12. Довгань Ж.М. Менеджмент у банку: підруч. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 512 с.
13. Домровська Л. В., Потривасва В. К. Сучасні тенденції в управлінні ресурсами комерційних банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 21. С. 39–44.
14. Дробязко А. О., Любіч О. О., Олійник Д. І. Оптимізація моделей бізнесу державних банків в умовах посилення вимог до фінансової безпеки у 2022 році. *Фінанси України*. 2022. № 1. С. 74-89.
15. Жирій К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у часи війни. *unian.ua*. 2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasiviyini-novini-ukrajina-11753254.html>
16. Журавльова Т. О., Макаренко Ю. П., Турова Л. Л, Сірко А. Ю. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с.
17. Зверук Л. А. Управління ресурсною базою банків: методичні засади та механізм реалізації. *Бізнес Інформ*. 2016. № 10. С. 271-276.
18. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с.
19. Ігнатишин М. В. Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. № 1 (7). С. 205-209

20. Іноземцева Є. В., Волкова В. В. Концептуальні засади удосконалення формування ресурсного потенціалу банку. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4 (32). С. 56–64.
21. Козлов, В. Удосконалення механізму банківського кредитування в Україні на основі клієнт-орієнтованої моделі. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-66>
22. Козлов, В., & Сидоренко, І. Напрямки модернізації продуктів кредитування фізичних осіб. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-13>
23. Кочетигова Т. В., Пяничук Д. О. Економічна сутність та необхідність формування фінансових ресурсів комерційного банку. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. № 16. С. 726-729.
24. Кредити надані Національним банком на строк більше 30 календарних днів. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/loans-over-30-days>
25. Ларіонова К. Л., Капінос Г. І., Балактіонова Д. О. Проблеми формування фінансових ресурсів банківської системи України в умовах фінансової нестабільності. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія «Економічні науки». 2020. № 6. С. 7–16.
26. Лачкова В. М., Лачкова Л. І., Шевчук І. Л. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Харків: Видавець Іванченко І. С., 2017. 180 с.
27. Міністерство фінансів України – офіційний сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>
28. Мінцифри: 76% підприємців планують розширення бізнесу у 2023 році. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfy-76-pidpryiemtsiv-planuiut-rozshyrennia-biznesu-u-2023-rotsi>
29. На депозиті вже можна заробити до 18% річних. URL: <https://minfin.com.ua/ua/amp/deposits/articles/maksimalni-stavki-160622/>
30. Нагачук Н. Г. Уточнення змісту банківської діяльності: риси і принципи. *Вісник Університету банківської справи Національного Банку України*. 2014. № 3(21).

31. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
32. Національний банк України – офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/news>
33. НБУ вирішив відкликати банківську ліцензію і ліквідувати Мегабанк. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/07/22/689510/index.amp>
34. НБУ про фінансовий стан банківської системи під час війни. finbalance.com.ua. 2022. URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel>
35. Онищенко Ю. І., Коробченко М. О. Проблеми формування ресурсної бази банків України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». 2018. Вип. 30 (2). С. 84–89.
36. Орехова К. В., Костюков О. А. Сутність власних фінансових ресурсів банку та особливості їх формування в Україні. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». 2019.
37. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/>
38. Павленко О. П. Управління залученими ресурсами комерційного банку: сутність, методи та джерела фінансування. *Молодий вчений*. 2016. № 11 (38). С. 643-647.
39. Партин Г.О., Загородній А.Г. Джерела та інструменти залучення коштів для фінансування малих і середніх підприємств України. *Банківська справа*. 2020. №1(151). С. 105–117.
40. Пігулка для економіки: як cashless впливає на фінансове здоров'я України. epravda.com.ua. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/interkassa/2020/11/4/666073/>
41. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку : підручник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: КНЕУ, 2004. 468 с.
42. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

43. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/202 / Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо форми створення банків та розміру статутного капіталу: закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133-16#Text>

45. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.

46. Редчук Д. Як захистити свої дані і не стати легкою здобиччю для віртуальних злочинців? epravda.com.ua. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/4/690011/>

47. Рекіянов С. О. Сутність банківської системи України та функції в сучасних умовах. *Наукові праці МАУП*. 2013. Вип. 2(37). С. 77–83.

48. Ресурси комерційного банку. URL: <https://pravo.studio/bankovskie-operatsii/resursi-komertsiiynogo-banku-25928.html>

49. Ризик-менеджмент. pharmencyclopedia.com.ua. 2022. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/6084/rizik-menedzhment>

50. Сисоєнко І. А., Карлюка Д. О. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. *Підприємництво та інновації*. 2022. Вип. 23. С. 132–137.

51. Стан фінансового сектору України та заходів НБУ з підтримки його безперебійного функціонування в умовах воєнного стану. Національний банк України. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/stanfinansovogo-sektoru-ukrayini-ta-zahodi-nbu-z-pidtrimki-yogo-bezperebiynogo-funktsionuvannya-v-umovahvoyennogo-stanu>.

52. Тимченко О.І. Проблеми фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/46.pdf.

53. Фаринович І. В., Горбова Х. В. Тенденції розвитку кредитної діяльності АТ «Ощадбанк» в умовах надзвичайних (форсмажорних) обставин. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2022. Т. 32. № 5. С. 57–62.
54. Халімон Т. М. Принципи (засади) організації та здійснення банківської діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4(25). Т 3.
55. Чиж Н. М., Дзямулич М. І., Потьомкіна О. В. Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 337-343.
56. Чмутова І. М., Нікітіна А. В. Визначення впливу макроекономічних факторів на раціональність структури джерел банківських ресурсів. *Вісник Одеського національного університету*. Серія «Економіка». 2019. Т. 24. Вип. 3. С. 201–206.
57. Чому українські банки стабільні навіть під час війни. oschadbank.ua. 2022. URL: <https://www.oschadbank.ua/news/comu-ukrainski-banki-stabilni-navit-pid-cas-vijni>
58. Шпанель-Юхта О. Особливості банківського кредитування в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. DOI:: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96>
59. Khalatur S., Tvaronavičienė M., Dovgal O., Levkovich O., Vodolazska O. Impact of selected factors on digitalization of financial sector. *Entrepreneurship and Sustainability*. 2022. Issues 10(1). P. 358-377. [https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1\(19\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2022.10.1(19))
60. Rajesh G. A., Nanthini M., Sivaranjani P., Prakash P., Gokulanathan S. Impact of capital structure on financial performance of small finance banks. *International journal of mechanical engineering*. 2021. Vol. 6. P. 753–757.
61. Togaev U. S. ugli., Zubaydullaev F. A. The Importance of Forming a Marketing and Financial Strategy in Banking. *International Journal of Development and Public Policy*. 2022. Vol. 2(5). P. 23–27.